הלכה · ראשונים

ספר המחכים

רבנו נתן ב"ר יהודה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר המחכים

רבנו נתן ב"ר יהודה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-המחכים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

ספר המחכים

מעולם לא עברתי על דעת חבירי והם בקשו ממני לסדר סדר התפלה יחד למען ירוץ קורא בו, למען לדעת במה יעבוד בוראו שהרי כתיב שויתי י"י לנגדי תמיד, פי' כשאדם מתפלל יהיה כאלו שכינה לנגדו, ואין מעמידין לפני מלך אלא מי שיודע בתכסיסי מלכות, על כן שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש, כי ביוצרי בטחתי ולכבודו הוחלתי כי התפלה במקום עבודה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם, איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, שהרי הכהנים היו לומדים הלכות עבודה בטרם החילם לעבוד, כך טוב שילמדו יורדי לפני התיבה הלכות תפלה בטרם החלם להתפלל, ומה שיעלה בידי מן השמים אבאר אמת ואמונה כי אין לאיש לירד לפני התיבה אפילו באקראי בעלמא עד שיביא שתי שערות ויגדלו כדי לכוף ראשן אל עיקרן, כי קודם לכן לא מיקרי איש ואנן בעינן [לתפלה] איש, שנאמר מדוע באתי ואין איש, והטעם לפי שאינו מחויב במצות וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן ולהיות שליח צבור קבוע עד שיתמלא זקנו התחתון, וגדול שתי השערות אינו לתפלה לבדה אלא לכל דבר נמי שיאבה להוציא אחרים ידי חובתן כגון ברכת המזון וקדוש ושאר ברכות כולן אבל להשלים מנין וזימון משלים בלא שערות ולזימון עשרה עושין אותו צניף מכי יודע למי מברכין וסוגיא דעלמא כך היא, ובירושלמי דברכות אמרינן דכל שכן בשלשה דליכא הזכרת השם.

ושמעתי שיש בירושלמי ספר תורה וקטן עושין [אותו] צניף לעשרה ומתוך כך יש אומרים שקטן וחומש בידו עושין אותו צניף לעשרה וק' דקאמר אותו מכלל דכל חד וחד באפי נפשיה קאמר דעושין אותו צניף ואי לתפלה אטו ספר תורה גברא הוא לו, וצריך לאוקמי כדי להעמידו על האמת דס"ת עושין אותו צניף לענין עיבור השנה, דקאמר בפר' דר' אליעזר עיבור השנה בג' ר' אליעזר אומר בי' ואם נמעטו מי' מביאין ס"ת לפניהם ועושין עגול', וקטן לענין ברכת המזון כדאמר'.

ובבראשית רבא יש קטן וס"ת עושין אותו צניף לעשרה, אך מפ' שם דהיינו דוקא לזימון אבל לתפלה ולקריית שמע עד שיביא שתי שערות, וההיא דר' יוסי בן חלפתא דאמ' בירושל' כמה זמנין אכלת עם אבא חלפתא ולא אזמין עלויי עד דאייתינא שתי שערות, הכי קאמר לא הניחוני לברך עד דאייתינא שתי שערות אבל להצטרף לא בעינן שתי שערות כדאמ'.

ובבראשית רבה קאמ' קטן וס"ת עושין אותו צניף לי' הדא אמרה לברכת המזון אבל לקרי' שמע ולתפלה אין עושין אותו צניף עד שיביא שתי שערות ומדקרי ליה צניף משמע דאפי' להצטרף לתפלה בעינן שתי שערות, אך סוגיא דעלמא לא נהגו כך.

נחזור על הראשונות, שליח צבור צריך שיהיה רגיל וביתו ריקם מן העבירה, ומטופל ואין לו, ושפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ובקי לקרות בתורה ובכתובים ובנביאים ופרקו נאה, מאי פרקו נאה אמר אביי שלא יצא עליו שם רע בילדותו שנא' היתה לי נחלתי כאריה ביער ואמרה מר זוטרא בר טובי' זה שליח צבור היורד לפני התיבה שאינו הגון וכו' כדאמ' בתענית ולפי שבא לרצות בינינו ובין קוננו צריך שיהא לבבו שלם עמו.

סדר תפלת ערבית.

אומ' והוא רחום משום צדק ילין בה בקרב, ואמרי' מעולם לא לן אדם שם בירושלים וחטא בידו, שתמיד הבקר מכפר עונות של לילה ותמיד הערב מכפר עונות של יום, ולכך תקנו והוא רחום ערבית ושחרית לחלות פני המקום שיכפר עונותינו יומם ולילה. שחרית אנו אומר' אותו בס' קדושה ותקנוהו בפסוקי דזמרה בשביל ליל שבת שאין אנו אומרים אותו, ולפי שאין איברי תמיד הערב קריבין בלילי שבת דכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט לא תיקנוהו בהם.

קרית שמע בברכותיה ובשעתה דהוויא לר"ת מפליג המנחה ולמעלה דהוי שעה ורביע קודם לילה.

ואם בא' אדם בערב מן השדה לא יאמר אוכל קימעא ואשתה קימעא ואיקרי קרית שמע אלא יקרא קרית שמע ואחר כך יאכל וישתה פן יפשע וישכח.

ומצותה עד שיעלה עמוד השחר, וישמיע לאזנו, ובשמע יגביה קולו כדי שישמיע לציבור וימליכו שם שמים יחד, כדאיתא במדרש על חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ואם כבר אמרו יחידי חייב לאומרו עם ש"צ וכן אם לא אמרו עדיין, ופסוק ראשון בלבד, ואין כורכין אותו אלא מפסיקין אותו בין שמע לברוך שם ובין ברוך שם לואהבת את, ובין היום על לבבך ובין היום לאהבה, וריוח יתן בין הדבקים [בכל לבבך], על לבבך, בכל לבבכם, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, על לבבכם, הכנף פתיל תכלת.

וצריך להתיז זיי"ן של תזכרו, אתכם מארץ מצרים, וכן יתן ריוח בין מ"ם שבסוף תיבה הסמוכה לאת ולאותם ולאותו, ובירושלמי מוסיף וחרה אף, נשבע י"י, ואמרת אליהם.

וטוב להרהר [בי'] הדברים הנרמזים בג' פרשיות הללו, אנכי, י"י אלהיך, לא יהיה לך, י"י אחד, לא תשא, ואהבת, מאן ד(מ)רחים מלכא לא משתבע בשמיה לשקר'.

זכור, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות שנ' ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם, שקול' שבת כנגד כולן, כבד, והארכת ימים, למען ירבו ימיכם, לא תרצח, ואבדתם מהרה, מאן דקטיל

מקטיל [ליה], לא תנאף, לא תתורו אחרי וגו' אמר ר' לוי לבא ועינא תרי סרסורי דעבירה, הדין הוא דכתיב תנה (לי) בני (לי את) לבך לי ועיניך דרכי תרצנה, כלומר אז דרכי תרצנה אמ' הקב"ה אם יהבת לי לבא ועינא אנא ידע דאת דידי, לא תגנוב, ואספת דגניך ולא דגן חבירך, לא תענה, אני ד' אלהיכם אמת וכתיב וי"י אלהים אמת מהו אמת שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר ר' לוי אמר הקב"ה אם העדת על חבירך שקר מעלה אני עליך כאילו אתה מעיד עלי שלא בראתי שמים וארץ, לא תחמוד בית ריעך, וכתבתם על מזוזת ביתך ולא על בית חבירך.

ובדין הוא שיאמרו עשרה הדברים בכל יום אלא מפני עצת המינין שלא יאמרו שלא נתן בסיני אלא הם.

וברוך השם לעולם.

קדיש קצר, ובקדיש יש שלש כריעות, ביתגדל ויתקדש וזוקף בשמיה רבא, ובבעגל' וביתברך, מוסף עליהם השלם בתתקבל צלותהון ובעושה השלום, ומתפלל בלחש וכורע ד' כריעות ולא יותר, באבות תחילה וסוף, ובהודאה תחילה וסוף, שוחה באתה וזוקף בשם, ואין בכל ההזכרות הזכרת מלכות, בסדר הכריעות כרע בחיזרא וזוקף כחיויא, כאן וכאן הראש הקודם.

ואם הכריעה קשה לו אם צער נפשיה וכייף רישיה ומתחזי כמאן דכרע די לו, ולא יתעביד כדרוקנא, שישחה ראש וכתפיים יחד.

קדיש שלם.

ואם ליל שני של ר"ח הוא שצריך להזכיר מעין המאורע בעבודה ולא הזכירו ועקר רגליו אע"פ שיחיד צריך לחזור ומתפלל בלחש, בשליח ציבור הקילו מפני טורח ציבור, וכן אינו צריך לחזור כל היכא שיכול לאומרו בשאר תפלות אבל אם נזכר קודם שעקר רגליו, שאינו צריך לחזור אלא לעבודה, חוזר כיחיד דליכא טירחא דציבורא כל כך, אבל בליל ראשון שלראש חדש אינו צריך לחזור כלל, לא הוא ולא יחיד, לפי שאין מקדשין החדש בלילה ובליל שני כבר מקודש הוא ולילי שבת ויום טוב אם לא הזכיר מעין המאורע חוזר לראש ואם (לא הזכיר) התחיל של חול גומר אותה ברכה שנזכר בה וחוזר ואומר מעין המאורע וכן לכל התפלות חוץ ממוסף דבאתה חונן גומר ובשאר ברכות לא.

היה עומד בטל ולא הזכיר לא טל ולא גשם אין מחזירין אותו, הזכיר גשם מחזירין אותו, היה עומד בגשם ולא הזכיר לא טל ולא גשם מחזירין אותו, הזכיר טל ולא הזכיר גשם אין מחזירין אותו, והיכא דלא שאל לא טל ולא גשם ונזכר לפני גומרו שומע תפלה, אומר בשומע תפלה ולאחריה חוזר לראש.

ואם התפלל ולא ידע אם הזכיר או אם שאל כל שלשים יום חייב לחזור, מכאן ואילך שהוא למוד אינו צריך לחזור מספק.
וזמן הזכרת גשם מתפלת מוסף של יום אחרון של סוכות עד מוסף של יום ראשון של פסח ושוב אינו מזכיר.
ושאלה מיום ששים לתקופת תשרי עד פסח, ויום התקופה מתחיל ויום ששים כלאחר ששים.
ואם טעה בחדא ברכה ונזכר בברכו' שלאחריה חוזר לאותה ברכה שטעה בה דאמצעיות אין להם סדר ואין צריך לחזור לאתה חונן אבל בשלש ראשונות חוזר לראש.
ובשלש אחרונות חוזר לעבודה ורק זה ביחיד אבל שליח צבור אינו חוזר כי אם בשלש כדאמרינן לקמן.
ומתפלל בלחש י"ח ברכות כנגד י"ח ציווים שניצטוו במלאכת המשכן כמו כאשר צוה י"י את משה, וברכת המינין ביבנה תיקנוה.
ואסור להגביה קולו בתפלתו כדגמרינן מחנה דכתי' בה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע.
וצריך לכוין דעתו בתפלתו ולכל הפחות בקמייתא שמספר שבחו של הקב"ה ומזכרת האבות משום דכתיב הבו לי"י בני אלים ושבחו נזכר בכלל שבחו של הקב"ה.
אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, בתחלה נודעו אליו דכתי' ויתהלכו מגוי אל גוי וכתיב לא הניח [ל]איש לעשקם, וגם אנחנו שה פזורה בין שבעים זאבים ובגדולתו ובגבורותיו ונוראותיו הוא מגין עלינו וזהו האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון ברכת יוצרינו הוא אשר ברך מלכי צדק על ידי אברהם בשובו מהכות המלכים אנו מזכירים שנא' וברוך אל עליון קונה שמים וארץ לכך קבעו בה וקונה הכל, גומל חסדים טובים, כמה חסדים עשה לאברהם אבינו בהמולו אחז עמו המילה שנא' וכרות עמו הברית, בא לבקרו שנאמר וירא אליו, הצילו מן המלכים לכך אנו אומרים תמיד הוא יזכור לנו האבות שעשה עמהם חסדים, זהו שאמר הכתוב ברוגז רחם תזכור, רח"ם בגימט' (זה) אברהם.
ומביא גואל לפי שבכל יום (אנו) אבות מתפללים על הגאולה, כדאמרי' בהשוכר את הפועלים דאמרי אליהו אילו מוקמינן לכולהו בהדי הדדי דחקי שעתא ואתי משיחא בלא זמני' לכך קבעו בה בגאולה עוזר ומושיע ומגן מעין חתימה.
ברוך אתה י"י מגן אברהם שנא' אנכי מגן לך.
וברכת המינים יתחיל להדיא ולא ינמנם בה דלא לתחזי כמינא.

קדיש שלם.
וליל של שבת שחל בו יום טוב אפילו היה י"ט מערב שבת אומר ברכה אחת מעין שבע שלא לחלק משאר שבתות, ובברכה אחת שמעין שבע יש להזהר שלא לספר עד שיגמור החזן מקדש השבת, שמעשה בגדול אחד שאמ' לו אחד מתלמידיו (שהראה) [שיתראה] לו אחר פטירתו נתראה לו וראה בפניו כת(ב)[ם] אמר לו זו למה לך אמר לו בשביל ג' דברים שלא נזהרתי בהם בתגלחת צפרנים בכל ערב שבת ושבת ולא נזהרתי לספר בקדיש ובברכה אחת מעין שבע, וק"ו לתפלה קבועה, שזו לא נתקנה אלא להמתין אותם שבאו מן השדה כך, תפלה בקבע לא כל שכן.
ובתפלת ערבית לא תקנו קדושה מפני שהיא רשות כך פירש המיימן.
ונ' לי שכשם שאין המלאכים נכנסין בגבולינו כך אין לנו להכנס בגבולם ואמרי' בחגיגה שעשה הקב"ה עם ישראל חסד שאומרים שירה ביום והמלאכים בלילה שכך אמר דוד יומם יצוה [י"י] חסדו ובלילה שירה עמי, פירש יומם יצוה חסדו לישראל ובלילה שירה עמי שיר של הקב"ה שהוא שיר המלאכים עמי שאני כהם.
מקלס לפניו בלילה, כדכתי' חצות לילה אקום להודות.
בשחר אומר ברכות וברכת התורה ואומר מקרא ומשנה ותלמוד, מקרא יברכך, משנה אילו דברים, תלמוד ר' ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות ויקרא מקרא צו את בני ישראל, משנה איזהו מקומן, שמע שבתפלות רבון העולמים כדי לקראה בשעתה פן יאחר להתפלל, וברכה אחת לאחריה אתה הוא אל קודם שבראת העולם וכו' על דרך קריית שמע של שחרית שיש ברכה אחת לאחריה, ויסדר שבחו של מקום ופסוקים דזמרה, ברכה לפניהם וברכה לאחריהם, לפניהם האל האב הרחמן ונשמת, לאחריהם הבוחר בשירי זמרה חי העולמים.
ואומ' אמן כדי להפסיק בין פסוקי דזמרה שהן מדרבנן ובין פסוקי דקריית שמע שהם מדאורייתא, ואם עת לקצר יאמר האל אב הרחמן, אשרי, הללויה הללו אל בקדשו, דאמרינן יהי חלקי מגומרי הלל בכל יום עד ומהללים לשם תפארתך דאית ביה שבח גדול.
ויושע, במקהלות, וישתבח, שכך יסודו על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך.
ישתבח שמך לעד מלכנו, ומאן דמתחיל בישתבח אחר ויושע מיד פשע.
הברכות יכול לומר אחר תפלתו אבל פסוקי דזמרה אינו אומר אחר תפלתו שצריך לסדר שבח של יוצרנו ואחר יתפלל.

בכמה מקומות סדרו קדמונים י"ג שבחות כנגד ז' רקיעים וששה אוירות, ברוך שאמר י"ג ברוך יש בו, ויציב י"ג, גם דוד אמר י"ג הילולים במזמור אחרון ויש אומרים שאמרן כנגד י"ג חדשי השנה עם חדש העיבור.
ובישתבח יש ט"ו כי לך נאה י"י אלהינו שיר ושבח כו' וקחשיב רקיע שעל ראשי החיות והוו להו ח' רקיעים וז' אוירים ובנקדש י"ג ובנקדישך י"ד עד וקרא זה אל זה ולא אמרי' את שמך כי אם שמך לבד ובכתר יתנו לך לפי שיש בו המוני מעלה עם קבוצי מטה סדרו בו כ"ו תיבות עד קדוש, אך שם המיוחד אינו מן החשבון.
ואסור לספר בין ישתבח ליוצר, שאחרי שסידר שבחו של מקום יש לו להתחיל תפלתו שכן תכסיסי מלכות כשצריכין מן המלך שולחין לו דורון ואח"כ מבקשין ממנו ונוח לו כשאנו ממליכין אותו כדאית' במעשה מרכבה, וכל שכן שאסור לספר בין האל [האב] הרחמן לישתבח אם לא בפרקים או באמצע מפני הכבוד או מפני היראה כמשפט של קריית שמע.
קדיש קצר לאחר פסוקי דזמרה שכן דרך קדיש לבא אחר קריאת פסוקים א' אחר דרשה, ויש אומרים פסוקי דזמרה במרוצה כשיש שם מנין ולא יאות עבדין שמקצרין שבחו של מקום בשביל שאלת צרכם היש מושל שיתרצה בכך.
ובמזמור לתודה יש להאריך ולנגן.
משום דאמרינן במדרש כל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה ולכך נהגו להאריך בטוב להודות בשבת וסמך לדבר שאמר דוד ענו לי"י בתודה כמו וענו הלוים ואם איחר והפסיק בין פסוקי דזמרה לקדיש יאמר ברכו בלא קדיש, וראיה לדבר ברכו של ערבית שאנו אומרים בלא קדיש אך טוב שיאמר פסוקי דתהלה או שאר פסוקים עד ג' או יותר ויאמר קדיש שלא לשנות מעמד התפלה, ובזה הקפידו ראשונים כאשר אמור על העיניין בע"ה, וכן פורס על שמע לא יאמר קדיש אם לא יאמר לפניו (קדיש) (ו)פסוקים, שלעולם לא תמצאנו בלא פסוקים לפניו אם לא לאחר גמר תפלה.
וכשם שפורסין על שמע שחרית כך פורסין ערבית, ואין אומרין אלא ברכה ראשונה כמו שחרית ובלא קדיש וברכו ואע"ג דאמר שמואל לעולם לא יוציא אדם עצמו מן הכלל והיה לו לומר נברך כמו בברכת המזון, הכא שאני דכיון דאמר המבורך לא מפיק נפשיה מן הכלל והוי כמו נברך, ומהאי טעמא הוא אומר ברכו בבית הכנסת בתשעה [והוא], והא דאמר בברכות פ"ג שאכלו דאינו אומר בברכת המזון ברכו אלא אם כן יהיו כדי ברכה בלא הוא והאיך אנו אומרין ברכו בט' והוא, אם לא משו' הטעם שאמרתי דהוי כמו נברך.

קדושה מיושב שאינו אלא סיפור דברי המלאכים ואינו אומר ימלוך שאין המלאכים אומרים אותו אלא העטרה שמתיישבת אחר קדוש וברוך ברא"ש יוצרנו ואומרת ימלוך, כך נמצא באגדה וגם לפי שאינה אלא סיפור דברים אומרה אפילו יחיד ובלבד שיהא בן י"ג, הכי איתא במסכת סופרים.

קריית שמע ומצותה עם הנץ החמה ונמצא מתפלל ביום עם דמדומי חמה משום שנא' ייראוך עם שמש, ועד ג' שעות זמנה, משם והלאה כקורא בתורה ולא הפסיד ברכות.

ויש שפוסקים שהתחלה לא הוייא עד שתצא חמה מנרתיקה ומביאין ראייה מירושלמי דברכות.

והא דפסיק תלמודא כוותיקין היינו משום דשיעורו גדול מן האחרים.

ולאחר גאל ישראל אינו אומר קדיש אע"פ שקרא פסוקי קריית שמע כדי לסמוך גאולה לתפלה, אך אמן יאמר כדי להפסיק בין פסוקי דקריית שמע שהם דאורייתא לתפלה שהיא דרבנן.

ראיתי בפירוש הר"ר שמעיה דברכות שבג' מקומות יחיד עונה אמן אחר ברכות' (המזון), והשיב הני תרי דאמרי' דהבוחר בשירי וגאל ישראל ואידך דבונה ברחמיו ירושלים דברכת המזון כדי להפסיק בין שלש הראשונות שהן דאורייתא לברכת הטוב והמטיב שביבנה תקנוה, ואע"ג דאמרו בראש השנה פרק יום טוב דלא בעי סידור אלא בצלותא הני מילי ביחיד אבל שליח ציבור נכון לסדר וגם מפני שאין ליחיד להגביה קולו בתפלה שנא' וקולה לא ישמע ומתפלל בלחש כדי לסדר תפלתו י"י שפתי תפתח והאומר כי שם י"י אקרא הבו גודל בין גאולה לתפלה טועה ועל פי קדמונינו קדושים ז"ל אנו אומרים י"י שפתי תפתח, ואחרי אשר התפלל בלחש יחזור ויתפלל בהגבהת קול כדי לומר קדושה בציבור שאין יחיד אומר אותה.

(וקול רם) וכל דבר שבקדושה אין אומר לפחות מי' שנא' ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתי' הבדלו מתוך העדה הזאת ואתיא תוך תוך.

וכדי לכלול אמירת העטרה עם אמירת המלאכים והאופנים אומר כשם שמקדישין אותו בשמי מרום כולם יחדיו.

והשואל למה אין אומרים בקדושה י"י ימלוך לעולם ועד אלא ימלוך ד' לעולם וכו' דהתורה עדיפא מכתובים טועה הוא ומוציא מפיו ואינו מבין, שהרי כבר אמר כשם שמקדישין אותו וכו' וימלוך י"י לעולם אמרה העטרה כאשר נמצא באגדה ובפס' קדושה שאנו אומ' בשביל דרשה כאשר נבאר בע"ה נסכינו ההוא דתורה עדיף.

ואם תענית הוא ושכח לומר ענינו כיון שהתחיל רפאינו אין מחזירין אותו וכן בשאר ברכות בירושלמי פרק אין עומדין ר' אחא ור' יודן בן פזי הוו יתבין בחד אתר הוה עבר חד קמי תיבותא ואשגר בחדא ברכה אתון ושאלון לר' סימון אמר לו ר' סימון בשם ריב"ל שליח ציבור שהשגיר שתים ושלש ברכות אין מחזירין אותו אשכח תני ופליג לכל אין מחזירין אותו חוץ ממי שלא אמר מחיה המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים.
אשגר לשון קפץ, ונופל על פניו.
קדיש קצר, ובדין היה לאומרו שלם אך משום דלא אתי לזלזולי בתהלה ובלמנצח ובסדר קדושה ממתינים להשלימו עד [ל]אחריהם.
ומכל מקום אומר שם קדיש קצר להראות ששם מקומו לבלתי לשנות בתפלת ערבית שיש קדיש אחריה וגם בשביל התחינות שאמר, והלכתא דאיכא מוסף משלים אותו שם דלא חיישינן לזלזול תהלה וסדר קדושה, שהרי יש לו עדיין להתפלל מוסף הבאה אחריה.
תהלה כל האומרו ג' פעמים ביום ובכוונה מובטח לו שהוא בן העולם הבא דאיכא ביה אלפא ביתא ומשביע לכל חי רצון ג' פעמים לג' תפלות, ומשום דאיכא למאן דאמ' תפלת ערבית רשות ופעמים שבשביל צורך היו מבטלים אותה התקינו לומר פעמים בשחרית ולא רצו לתקנו במנחה דלמא אתי לשהויי, ואף למאן דאמ' רשות אין לבטלה בחנם כדאמר' טעה ולא הזכיר ראש חדש ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה ולאו דווקא ר"ח אלא אפילו שבת ויום טוב נמי כדאמ' אין מחזירין אותו משום דתפלת ערבית רשות.
ועוד תניא בהדייא ימים שיש בהם מוסף ערבית שחרית ומנחה אומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו אלמא חזינן דאין מבטלים תפלת ערבית בחנם, ומ"מ עשו בה תקנה כאלו הוא חובה כדאשכחן בפסוקי מברוך י"י לעולם אמן ואמן דאית בהו י"ח אזכרות ותקנו משום ביטול תפלת ערבית.
וראיתי כתוב מפי מו' אבי נ"ע בשם זקינו רבי' עזריאל שלא היו אומרים משום דר' יוחנן דאמר איזהו בן העולם הבא הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית ולולי כי פשט המנהג כל כך בטלם, ואף קדיש לא היה לומר כמו שחרית ואנחנו אחריו לבלתי אמרם, אך כשאנו מתפללין נקטינן סוגייא דעלמא שלא להיות מן המתמיהים.
למנצח ובלחש אומר אותו רק פסוק ראשון לפי שדברים שבכתב אסור לאומרם בעל פה וטעם זה בקריית שמע שאנו אומרי' בנחת ובלחש וכמה פסוקים שאנו אומ' בקול רם בשביל ב' פסוקים או ג' השגורים אין לחוש.

ובא לציון, ואתה קדוש יושב פי' ממתין, ר' פנחס בשם ר' עזריה אומר המלאך הממונה על התפלה הוא ממתין עד שתתפלל כנסיה אחרונה שבישראל ועושה מכל התפלות עטרה ונותנה בראש הקב"ה שנא' וברכות לראש צדיק צדיקו של עולם.
מכאן יש להכריח מתקנת של ויושע שלא לאחר עיטור יוצרנו כך נראה לי.
קדוש קדוש קדוש פתרונו בתרגום קדיש בשמי מרומא וכו' קדיש על ארעא וכו' קדיש לעלם כו' הוא אויר העולם דוגמת עדותו של משה רבינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, באויר שנא' מדורות היו לעולמו השמים לכסאו ולפמלי' שלו.
הארץ נתן לבני האדם ולבהמת הארץ האויר לעוף המעופף מה שאין כן בבשר ודם שנותן דיורין בבית ובעליה אבל באויר אין יכולין לעשות דירה.
ולפי שהיה דרך קדמונינו לדרוש בכל שחרית ושחרית אחר התפילה ולתרגם בשביל עמי הארץ הוחזק מנהגם בהלין פסוקי דקדושה דמתרגמינן, והיינו דאמר ר' דאקדושה דסדרא מקיים עלמא דאיכא תורה וקדושה.
וכתיב אם לא בריתי יומם וגו', ולדברי האומר משום שמדא איתקין אמאי מקיים ביה עלמא טפי מאידך, ועוד מה היה לנו לתרגמו ועוד היה לנו לומר (י"י) ימלוך לעולם שהוא מפסוקי קדושה שהוא מעומד.
ויחיד אינו אומר אלא בנגינות כקורא במקרא שאע"פ שאנו אומרים אותה כדורשים אמרי רבנן שאין פותחין בכלה פחות מעשרה ובשבתות וימים טובים שאנו שוהין בבית הכנסת שחרית אוקמוה אמנחה כמו מסכת אבות שאנו אומרים במנחה משום דרשה.
קדיש שלם.
שיר מזמור לאסף, גם אשור נלוה עמם, פתרון גם אשור שנפרד מדור הפלגה הסכים פה עמם, בב' רבה אפרוח נעשה ביצה על שום קלקול שקלקל מעשיו קראו ביצה הפחותה מאפרוח.
עלינו לשבח בב' רב' בפרקי דר' אליעזר שבח גדול יש בעלינו לשבח לכך צריך לאומרו מעומד.
ושמעתי כי יהושע יסדו בכיבוש יריחו וחתם בו שם קטנותו למפרע, עי"ן דעלינו לשבח.
שי"ן משלא עשנו, ו"ו מואנחנו כורעים, ה' מהוא אלהינו, והאומר אבל אנו כורעים טועה, ואמת הכריעה אינה יפה אך בהפסקה די לו כדכת' כי כל אלהי העמים אלילים וי"י שמים עשה.
הוא אלהינו כדכתיב אנכי י"י אלהיך, ואין אחר כדכתי' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אמת מלכינו כדאמרינ' גבי אני י"י אלהיכם אמת, ככתוב וידעת היום ואין אומר

ככתוב בתורתך שכל המלה בלשון נסתר מדברת והמקרא מדבר הטעם (בנכון) בנוכח, והאומר בתורתו יפה כיון.
וי"א הוא אלהי' ואין עוד ולא הפסידו משום דהאי קרא דמייתי הכי משתעי אמר בשמים אמ' המ' אין עוד באוירים, משה העיד בשלשתן כי הי' בכול', יתרו לא העיד כי אם מן הארץ לפי שלא היה בשמים שנא' כי עתה ידעתי כי גדול י"י מכל אלהים רחב(ה) העידה בשמים ובארץ שעל ידי שם עלתה לשמים שנא' כי י"י אלהיכם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.
תמה תפלת השחר.
מנחה.
תהלה, קדיש קצר אחר פסוקי דתהלה, ומתפלל בלחש משום טעמא דפרישית בתפלת שחרית, ואחר יתפלל בקול רם מפני קדושה כדפרי' שחרית, ונופל על פניו ובקומו יאמר ואנחנו לא נדע מה נעשה וכן בכל קמותיו בתחנות וכן אמר החזן ואנחנו לא נדע כי התפללנו מיושב ומעומד ומנפילה על פנים אך בזה בטחנו כי אליך עינינו.
קדיש שלם.
ומשש שעות ומחצה עד ערב הוי תפלת המנחה ואסור להתחיל סעודה גדולה כגון בחופה או סעודת מרעות ודוגמתן עד שיתפלל.
היו לפניו תפלת המנחה ותפלת מוסף מתפלל תפלת המנחה ואחר כך תפלת מוסף ולכך טוב ויפה לדקדק ביום הכפורים ובימים טובים להתפלל מוסף קודם שעת זמן מנחה.
טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, שחרית מתפלל מנחה שתים, מנחה מתפלל ערבית שתים, ואם לא התפלל מנחה לערב שבת מתפלל ערבית של שבת שתים, לעולם ראשונה לשעתה ושנייה לתשלומים, ואם היה ראש חדש בערב שבת ולא התפלל מנחה, ערבית שהוא מתפלל שתים של שבת לא יזכיר בשניה יעלה ויבא, דאחר שעשאהו קדש לא יעשהו חול, ואפי' בחול נמי לא, עבר יומו בטל קרבנו, ואפי' לא עברה שעת המנחה כיון שהתפלל כבר תפילת שבת לא יזכיר בשניה ראש חדש כדאמרי', ולכך אם התפלל תפלת המנחה ולא זכר של ראש חדש ואחר תפלת שבת נזכר, לא יחזור ואפי' בשביל תפילת המנחה, שלא ירויח כלום אחרי שלא יכול להזכיר של ראש חדש, אך אם היה ראש חדש בשבת יכול להיות דחוזר ומתפלל ומזכיר, דליכא הוכחה שהיא תפלת חול וכן אם לא התפלל כלל מזכיר בשניה וכן נר' לעשות.
לא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שתים של חול, ומבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה, לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה, שניה עלתה לי' בשביל מוצאי שבת,

ראשונה לא עלתה לו לתשלומי מנחה וצריך לחזור ולהתפלל לתשלומים, וטעמא משום דכיון דלא הבדיל בראשונה בידוע שבשביל מנחה התפלל אותה והיה לו להקדים של מוצאי שבת, נמצא ששינה ממטבע שטבעו חכמים בתפילה והמשנה לא יצא ידי חובתו, והוי כאלו לא התפלל ולכך שניה עלתה לו, ומהאי טעמא אם היו שתי תפילות לפניו והתפלל מוסף קודם מנחה לא עלתה לו תפלת מוסף ותפלת המנחה עלתה לו.

ושני וחמישי אחר התפלה אומר והוא רחום, ושלשה זקנים שהובאו לידי נסיון וביטלו יסדוהו, האחד עד אנא והשני עד אין כמוך והשלישי השאר, והתקינו לאומרו ביומי דדינא ובהם קורא בתורה מתקנת נביאים הראשונים לפי שנאמר וילכו שלשת ימים [במדבר] ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה שנ' הוי כל צמא לכו למים הלכו ותקנו להם שיהיו קורין בתורה שני וחמישי ושבת כדי שלא ילינו שלשת ימים בלא תורה.

שני וחמישי תקנו יותר משאר ימים שהם יומי דדינא ואפילו למעלה, ועזרא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי כנגד עשרה אנשים, ובהוציאו ספר תורה מן הארון נכון לומר ויהי בנסוע הארון ובאומרו גדלו לי"י יאמרו הקהל גדול י"י ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר ואחר כך יאמר איש לרעהו רוממו כל אחד ירומם ויאמר י"י אלהינו, וזהו הרוממות שי"י אלהינו, אחר כן יאמר איש לרעהו אם כן השתחוו להדום רגליו קדוש הוא, והדום רגליו זה בית המקדש, ואז כל אחד משתחוה כנגד בית המקדש.

ופתרון רוממו השני כך הוא, דאם לא כן היה לנו לומר נרוממה י"י ונשתחוה, ולפי שאמר החזן ונרוממה שמו יחדיו אנחנו אומ' זה לזה רוממו כדי לומר יחד י"י אלהינו שהוא הרוממות ובמקום אינו כן.

אחר כן יעידו ויאמרו זאת תורה אשר שם משה לפני בני ישראל ויש מסכת סופרים שכשהיה החזן על המגדל היה פותחו ומראה הכתב לאנשים ונשים ואז היו כולם אומרים וזאת התורה, ומכאן מנהג הנשים שהם דוחקות לראות ספר תורה ואינן יודעות למה, אך מה שהן עומדות בשעת קריאת התורה טעות הוא בידם ודרך מינות לעשות כן, משום דכתיב בעזרא וכפתחו (ו)עמדו ואינן מאמינים מה שדרשו רבותינו דעמדו היינו שתקנו שאסור לספר בשעת קריאת התורה וחבירו באיוב עמדו ולא ענו עוד, והקורא יאמר ברכו בהגבהת קול כדי להוציא אות' שלא שמעוהו.

ועוד שאין לאומרו אלא בעשרה ואם יאמרו בלחש הוי יחיד ולא הועיל.

גם אותם שלא שמעוהו ושומעין החזן ואו' ברוך י"י המבורך לעולם ועד אין להם לומר כך מאחר שלא שמעו ברכו אלא כשמסיים החזן לעולם ועד יענו אמן, כדאמרינן גבי זימון שאם בא אחד ומצא שמברכין [נברך] שאכלנו אומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם

ועד ואם בא כשהם עונים [ברוך] שאכלנו יאמר אמן, ואין קוראין בתורה ואין פותחין בנביא בפחות מעשרה, ואין שום אדם קורא בתורה אם לא נקרא בשם, שאין אדם מבזבז לו, ועוד דאמרינן בירושלמי כל הקורא בתורה ואין אומרים לו קרא דומה לאדם שיש לו בת בוגרת שכל הרוצה ללוקחה קחתה, והכי איתא בתוס' ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד אשר יאמרו לו קרא שאין אדם מבזבז לו.

והלין כהנייא דמצלו ביומא דסיפרא ועומד אחד מן הקהל להקרותם לא יאות עבדין אחר שלא נקראו, דפגמא ליכא כיון שאותו העומד [לשמ]אל הקורא הוא החזן והקורא (מ)לימינו משום דכתיב מימינו אש דת למו ורא״יה ליכא דאיכא בהו' אחד קוראו גם חלק(י)ם אין להם לקחת ולא לישאל אם לא יתנו להם שנא' חלקם שאלו בפיהם ואף כי חלק אין להם בקריאה אלא בשוים, ואם דחוקים הם לקרוא יוציא הישראל ספר תורה מן הארון ויוליכנו אל המגדל ויקרא הכהן ומתוך כן כשהמפטיר מן המניין כמו בתענית ופעמים שלא יתענו אלא שלשה ובכך די לתענית ציבור, כדאשכחנא במשה אהרן וחור במלחמת עמלק אין לחזן להיות מפטיר אם לא יקרא, טעם אחר שלא יקראו שנים בתורה שהרי קריאתה כנתינתה, מה קריאתה בסרסור אחד אף נתינתה בסרסור אחד.

ולפי טעם זה ישראל המקרא את הכהן צריך להקרות את האחרים.

וחזן אינו יכול להפטיר כשהוא מן המניין וטוב שיקרא אחד מן המניין שהן משלימין לקבוע ברכה בי' ולא מברכין ברכת כהנים לקרא בתורה שאינה בפחות מעשרה לא יעלו למניין קריאה הרי קטן שלא יעלה לאחת מהנה ולמנין קריאה עולה ואפי' אשה קוראה אם לא מפני כבוד צבור, ואותו יקרא שיני או ראשון ויפטיר המתענה.

ואמת על התפלה אין נכון להתפלל מן האוכלים שלא יוכל לומר עננו וטוב משניהם לקרא אחד מהם שקראו כבר כדאשכחנא בבית הכנסת שאין בו אלא אחר שיודע לקרות שקורא וחוזר וקורא.

אחר הקריאה יאמר קדיש קצר וכן אחר כל הקריאות לבד ממנחתא דתעניתא ודשבתא שלפי שאחר קריאתו עומדין להתפלל, אחר(י) [ו] הקדיש דאחר הקריאה עד עמדו לפני התיבה שלא לשנות תפלת המנחה שאומרים קדיש דאחר תהלה לפניה.

ואחר גלילת הספר תורה יאמר החזן זקנים ונערים יהללו את שם י״י וגו' ואם יתחיל ממלכי ארץ וכל לאומים טוב יהיה הדבר, שלפי שיטתו אמה קאי יהללו, היה להם לומר הללו ויאמר לקהל כמו גדלו רוממו כשמוציא ספר תורה.

ויעמוד להניח ספר תורה במקומו וב(ה)נחה יאמר שובה י״י רבבות אלפי ישראל.

ובתענית יקראו בתורה ג' בפרשת ויחל שחרית ומנחה כך עמא דבר ויש שקורין שחרית בסדר השבוע ומנחה בויחל ואין תופסין אותם בכך, אע"פ ששנינו מפסיקין לתעניות פריך תלמודא ולקרוא בצפרא בסידרא דיומא ובמנחתא בתעניתא אמר רב הונא (ציפרא) כינופיא מצפרא ולא קרו ספר תורה, ואם כן לדידן דלא עבדינן כינופיא, יכילנא למיקרי בצפרא [בענינא] דיומא ולכן אין מפטירין שחרית (דין) רק בט' באב שהיו קורין שחרית בונושנתם ומפטיר אסוף אסיפם ובמנחה השלישי מפטיר בדרשו י"י בהמצאו ובמנחתא דתעניתא או' ברכת כהנים.

וזה"ו סד"ר השבו"ע ומ"ה ששכח"תי ועו"תי יתק"ן המבי"ן.

וזהו סד"ר ער"ב שב"ת כאשר בארתי.

בשבת ערבית אומר ברכו ואינו אומר והוא רחום כמו שבארתי לעיל ועוד שהיא תחינה ועוד שאין שואלים צרכיו בשבת פן יתעצב הלב וכתיב ברכת י"י היא תעשיר, זו שבת שברכו השם שנא' ויברך אלהים את יום השביעי ולא יוסיף עצב [עמה] אסור לאדם שיהיה עצב בה, ולכך אין אנו אומרים אמצעיות, שמא יהיה צריך לאחת מהם ומתעצב. קריית שמע בברכותיה וחותם באחרונה פורס סוכת שלום, ואם אמר שומר עמו ישראל כמו בחול אין מחזירין אותו דהכי אמר רב שלום גאון בישיבה לא היו משנים בשבת ולא בי"ט אך בבית הרב היו משנים, ונותנים טעם לדבריו משל לשני רועים האחד יושב מנגד לעדרו והאחד נעל בפני עדרו כראוי, זה שישב לו מנגד בא ארי ודרס, וזה שנעל כראוי אין מתיירא, כך בחול שאין עסוקים במצות שבת צריכים אנו לומר ושמור צאתנו, אבל בשבת שאנו עסוקים במצות שבת אין אנו צריכים לשמירה אחרת, וזהו ברית עולם, שלא יהיה לנו שום היזק וצער בשבת, ולכך אנו אומרים ושמרו להזכיר אותו ברית וזהו שיסדו ברצה והחליצנו שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו.

ואין אומ' ברוך י"י לעולם אמן ואמן, שלא תיקנוהו אלא בשביל שהיו טרודים בעוסקם ולא היו מתפללים משום דסבר כרב דתפילת ערבית רשות כאשר ביארתי ובשבת אוקמו קריית שמע אעיקר תקנתה, שתים לפניה ושתים לאחריה, משום מזיקין, או משום שלפי שלא היו עושין מאומה היו מתפללים תפילת ערבית ולא היו [אומרים] ברוך י"י לעולם אמן ואמן.

ואומר ושמרו, קדיש קצר, שאין להקפיד בשבת לסמוך גאולה לתפילה שאין יום צרה בשבת.

ומתפלל שלש ראשונות שלש אחרונות וקידוש היום באמצע ומזכיר שבת דבראשית ואומר אתה קדשת לשמך וכו' ויכלו עד לעשות ויום השביעי רצית בו וקדשתו חמדת

ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית וליציאת מצרים, אלהינו ואלהי אבותינו וכו' וכן בכל תפילות שבת צריך להזכיר יציאת מצרים, כך פי' רשב"ם בערבי פסחים וראיה למבין מקדושה דכסא שאנו מזכירין שניהם וכן בפרשת זכור הזכיר שבת בראשית ובפרשת שמור מזכיר יציאת מצרים לכן צריכים אנו להזכיר שניהם בתפילה ובקדושה. ויכולו השמים מעומד שאנו מעידים ששבת יוצרנו ומשפט עדים להיות בעמידה שנ' ועמדו שני האנשים ואע"פ שכבר אמרנוהו בתפלה נתקן בשביל יום טוב שחל להיות (בערב) בשבת שאין אנו אומרים אותו בתפילה ושלא לחלק בתפילת שבתות אנו אומ' אותו תמיד גם בקדוש(ה) (רבים) קבעוהו להוציא בני ביתו ולא הקפידו בו כל כך שיצטרך לאומרו מעומד.

ברכה אחת מעין שבע וכולל בכל יום תמיד למעין הברכות שכך סידור הברכה, ובשביל שבית הכנסת שלהם היה בשדה התקינו ברכה זו כדי להמתין עם שבשדות ומשום מאדים המשמש בערב שבת תקנוה בשבת ולא ביום טוב שחל להיות בחול, ומשום אגרת בת מחלת ליכא דאביי גזר עליה שלא תבא כלל בישוב ואף בי"ט שחל להיות בערב שבת היו אומרים אותה שלא לחלק בשאר שבתות או שמא היו טרודים בצורך אוכל נפש וכך החזקנו בה.

קדיש שלם, במה מדליקין, וקדיש של קטן אמרו גאונים התקינו לאומרו כדי להמתין מאן דלא מצלי משום סכנה דבי שמשי דשכיחי מזיקין, ונ"ל כך להורות פסול פתילות ופסול שמנים ושאר הלכות שבו ומשום חומרא דשבת תקנו בה מה שלא בימים טובים.

שחרית סדר ברכות פסוקי דזמרה ואין אומרים מזמור לתודה שלא היתה קריבה בשבת ומוסיפים מזמורים, יש מהם שמדברין מיצירה ויש מהן שמדברין מן התורה שנתנה בשבת על ידי משה רבינו, ולכך אנו אומרים מזמורים שיסד והלל הגדול נמי מדבר מיצירה ועוד שיכיל כ"ו כי לעולם חסדו כנגד כ"ו דורות שזן הקב"ה בחסד קודם מתן תורה ואע"ג דאביי ורבא דאמרי תרווייהו בתענית אין אומ' הלל הגדול אלא בנפש שביעה ובכרס מלאה שלכך אנו אומרים אותו ליל פסח אחר הסעודה, עשינו שבת כשאר יומי דמחוזא דמשום דשכיחי בהו שכרות הוו אמרי ליה לפני אכילה ובליל פסח ליכא שכרות דאמרי' בין הכוסות הללו לא ישתה.

ומפרש בירושלמי משום שכרות ולא לימא הלל הגדול, ולכבוד ימים טובים אנו אומ' בהם אילו המזמורים כמו בשבת.

נשמת שהוא ברכת השיר שאחרי פסוקי דזמרה, ויש שאומרים נהללך אחר קנה שמים וארץ ולא כן הוא, דכי אמרי וקדוש שמו היכי שייך וכתוב רננו צדיקים בתריה אלא כך

הפי' האל הגדול והגבור והנורא אל עליון קנה שמים וארץ נאה לפרש מה שסתם, האל בתעצומות עוזך, האל לשון חוזק שנא' ואת אילי הארץ הגדול בכבוד שמך, כבוד שמו (הוא) וגדולתו הוא ששמו אדני והוא אדון לכל, הגבור לנצח נצחים, בשר ודם מתיירא ומתחלש ויגיעה וחולי לא שייכי ביוצרינו ולעולם הוא גבור בי"ר בלע', הנורא בחיילי נוראותיך, אפילו חיל שלו הם מלאכים שמתייראים ממנו שנא' (ו)בשתים יכסה פניו, המלך היושב על כסא רם ונשא וכו' וזהו אל עליון שאמר שהמלך עליון על כל.

נהללך כו' כאמור לדוד אמר ברכי נפשי כו' וכתוב רננו צדיקים פתרון ועוד כתיב שנאה להללו, בפי ישרים תתהלל, כדכתיב לישרים נאוה תהלה, ובדברי צדיקים תתברך, הקב"ה נקרא צדיק שנא' צדיק וישר הוא ונאה לצדיקים לברכו, משום שנא' וברכות לראש צדיק מי יברכנו הצדיקים, ובלשון חסידים תתרומם, בכל מיני רוממות.

ובקרב קדושים תתקדש, לקדושים נאוה קדושה, כך סדרו במחזורים זקנים, אך החדשים יעקבו המישור ובשביל שראו יצחק חתום בראשי השיטות בקשו לחתום רבקה (בראשי) בסוף השיטות:

ואמנם שמעתי כי יש מקומות באשכנז שמסדרין אותו כך ביום הכסא.

ונר' לי משום המדרש דעל רננו צדיקים שהוא יצחק נחתם בו.

קדיש קצר, ברכו, יוצר, אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך בפי כל נשמה, עשרה תיבות יש בו כנגד עשרת הדברות, ובאחרונות שתים עשרה כנגד שתים עשרה שבטים, שבח נותנים לו כל צבא מרום תפארת וגדולה שרפים וחיות ואופני קדש, ואמצעיות שמנה תיבות לכל שיטה ושיטה העולות לשבעים ושתים, כנגד שבעים ושתים שמות של הקב"ה.

אל אשר שבת מכל מלאכתו ביום השביעי נתעלה וישב, לכל בריאה ובריאה ברא הקב"ה שר, ובליל שבת בראשית ישב על כסא כבודו וקרא לכולם, ובעמדן לפניו עמד מכסאו להושיב בו שר של שבת, וזהו תפארת עטה ליום המנוחה, שכבוד גדול עשה לו להשיבו על כסאו לפני כל השרים, גם בראותם כך עמדו ואמרו שירות ותשבחות לשר של שבת, בא הקב"ה והראה אותה שמחה לאדם הראשון, כשראה לכל אחד ואחד שהיה משבח לשר של שבת פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת, אמר לו הקב"ה לו אתה אומר שירה ולי אי אתה אומר שירה, כיון ששמע שר של שבת שטוב בעיני הקב"ה לומר שירה מיד ירד מן הכסא וצוח ואמר טוב להודות לי"י, וענו כולם ואמרו ולזמר לשמך עליון, זה שבח של יום השביעי אותו כבוד שעשה לו הקב"ה זהו שבחו, ויום השביעי משבח ואומר

מזמור שיר ליום השבת כלומר [כל] מה שבאותו מזמור טוב להודות לי"י, לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו אילו השרים שענו את' כולם אחריו לזמר לשמך עליון.
ואין לפותרו לענין אחר שהרי אין יציר מפאר ומברך לי"י כי אם ישראל ומהו כל יצירו אלא ודאי כמו שפרשתי כך האמת.
ומסיים עד גאל ישראל ומתפלל בלחש ג' ראשונות ואו' ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה ושלש אחרונות.
שבע ברכות תקנו בשבת כנגד שבעה הזכרות שבמזמור שיר ליום השבת, ויש אומרים כנגד שבעה קולות שבמתן תורה, ויש אומרים כנגד שבעה קולות שאמ' דוד על המים, וזה שאמר דוד שבע ביום הללתיך, ביום זה שבת, ואולם יש אומרים שאמרו דוד על הברכות של קריית שמע שחרית וערבית שהן שבע, ערבית שתים לפניה ושתים לאחריה, וברכת המלך בכבודו [וכו'] לעולם ועד [ו]על כל מעשיו אינה מעיקר התקנה כאשר ביארתי למעלה, ושחרית שתים לפניה ואחת לאחריה, וי"א שקבעו ז' פעמים ביום קדיש משום שבע ביום הללתיך מבלעדי קדיש של קריית תורה, ויחזור ויתפלל בהגבהת קול כדי לומר קדושה.
קדי"ש של"ם.
ויוציא ס"ת ויאמר גדלו וכל הסדר כאשר ביארתי לעיל, ויעמיד הספר על המגדול ויאמר על הכל, ויש מחזורים שכתוב בהן כקדושתו על החיות כן קדושתו על כסא הכבוד ולא יאות אמרין, דכל הקרוב אליו משפטו להיות קדוש יותר ואין לתלות קדושת כסא הכבוד לקדושת החיות.
ויש שמהפכין ואומרי' כקדושתו על כסא הכבוד כן קדושתו על החיות כל זה אינו שוה, דאיז' חידוש משמעינן ועוד מה יהיה ובכן יתקדש שמך, לכן טוב ונאה לומר כאשר שמעתי מאמנ"ע כקדושתו על החיות וכקדושתו על כסא הכבוד כן יתקדש שמך בנו לעיני כל חי הכל הבו גודל כו', ואם יש כהן יאמר כהן קרב פלוני ברבי פלוני הכהן, ואם אין כהן יאמר אין כהן קרב ישראל ר' פלוני בר' פלוני.
ואל יאמר יעמוד אחרי שאמר קרב כבר, וקורין שבעה כנגד שבעה ימי השבוע המתקיימין בזכות התורה שנאמר אם לא בריתי וגו' וכנגד שבת שהוא שביעי לימים ואם רצה להוסיף על שבעה מוסיף וכן ביום הכיפורים על ששה וביום טוב על חמשה אבל לא על ארבעה דחול המועד ודראש חדש משום ביטול מלאכה לעם, וכן על שלש דמנחה דבשבת ובתענית אין מוסיפין משום איחור תפילת המנחה.
קדיש קצר.

ומפטיר וקורא בתורה לכבודה, וז' ברכות תקנו לו כנגד הז' שקראו בתורה, ולא יפחות בנביאים מעשרים ואחד פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה, לכל גבר ג' פסוקים.
אי לא פסיק סידרא או ישלימם.
אחר שהפטיר יאמר החזן יקום פורקן ויפקוד נשמות נוחי נפש, תהלה, זקנים ונערים יהללו שם י"י וכו' והקהל יגמרו אותו פסוק עמו ויאמרו הודו על ארץ ושמים וכן וירם קרן כו', קדיש קצר אחר תהלה, ומתפלל בלחש תפילת מוסף, ג' ראשונות, ואו' תכנת באלפא ביתא דתשר"ק כנגד שבת של קיבוץ גליות, לכל קיבוץ שייך שריקה כמו ישרוק י"י לזבוב.
תכנת שבת כמו ותוכן לבנים, אמרת בעשרת הדברים ויום השביעי שבת לי"י אלהיך להוציא מלב הנוצרים והישמעאלים שעושין שבתם אילו ביום ו' ואילו ביום א', שהרי כולם קוראים לשבת שבת וקרא כתיב וישבות (אלהים) ביום השביעי.
רצית קרבנותיה שאין בו שעיר חטאת, שלא להזכיר בו שום רמז עון.
ציויתה פירושיה אלו העשרונים שמפורש מניינם שנא' ושני עשרונים.
עם סידורי נסכיה זהו ונסכה שאין מפורש סכום הנסך וסדרו עם העשרונים.
מענגי' לעולם כבוד ינחלו וראיה מיוסף מוקר שבת, ושר של שבת אמר לוו עלי ואני אפרע.
טועמיה חיים זכו מצוה לטעום תבשיל של שבת מערב שבת ולתקנם כהוגן כדי שיהיו מאכלים לתאוה דרך טעמיה לחיו' טועמיה, וגם האוהבי' דבריה, להתענג בו ולכבדו [לבלתי] (ל)עשות דרכיו ולהשיב משבת רגלו וכמה דברים, גדולה בחרו, כמו לודייקי שמצינו בו אחת מהם ונתגדל, שהיה מסדר מנות יפות לשבת וזכה לשלחן זהב וכלי זהב.
אז מסיני נצטוו עליה להקריב בה אע"פ ששבת ניתן במרה לא נצטוו על קרבנותיה עד סיני.
קרבן כראוי מה כראוי משל למלך שזימן משרתיו ונתן להם שתי תבשילין כשרצה לאכול אמרו לו משרתיו אתה אדונינו המלך מה תאכל אמר להם די לי במה שאכלתם שני תבשילין כך הקב"ה האכיל לישראל לחם משנה (שנא' וביום) ולא תבע (אליהם) לשלחנו אלא לחם משנה שנא' וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים.
ושל"ש אחרונו"ת, וחוזר ומתפלל בהגבהת קול כדי לומר קדושה ובה קבעו שמע, שפעם אחת גזרה אומה הרשעה שלא לקרוא קריית שמע וקבעוה בתפלה וכשנחדל השמד חזר הדבר ליושנו, סלקוה מתפלת יוצר שקראו בה קריית שמע ולא אבו לסלקה מכל

וכל כדי לזכור חסד המקום, ואני שמעתי שהבינו אויבים שהיו אומרים אותה בקדושת יוצר ובטלוה משם שהיו אויבים עמהם בכל עת התפילה וקבעוה בקדושת מוסף שהיא כל היום והיו יכולין לומר לרצונם גם אמרוה בניגון מתכבד שבתיבה שפוסק בה ראשון מתחיל לאמר (ועל) [וכן] כולם שלא יבינו שיאמרוה בשביל שמע.
אחרי שמע י"י אחד שאין רוצים לומר אחד הוא אלהינו לפי שאברהם אבינו נקרא אחד דלא לישתמע שהוא אלהינו.
ועל ידי שכורכים הוא אלהינו הם טועים ואם לא יברכו לאחד לא יצטרכו לתוספות שאז יעידו שאלהינו הוא אחד ואין אחר עמו אבל בכרכינו משמע שאותו הנקרא אחד הוא אלהינו לכך מוסיפין ויש אומרים אדיר אדירנו בכל שבת ושבת מפני שאותו מזמור נאמר על מתן תורה (על) לישראל ואמרו המלאכים תנה הודך על השמים.
ומה שאנו אומרים בכל הקדושות נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישין אותו וכו' ובשבת נקדישך ונעריצך כסוד כו' (שאין) שאנו עושין המלאכים עיקר ובקדושת מוסף אנו [אומרים] המוני מעלה עם עמך ישראל הרי אנו עושין ישראל עיקר, על פי המדרש נתקן, שש כנפים לאחד כל כנף אומר שירה ביומיה ובשבת אומר' החיות אין לנו עוד כנף, והקב"ה אומר יש לי עוד כנף אחרת בארץ שתאמר לי שירה אילו ישראל, זהו שאמר הכתוב מכנף הארץ זמירות שמענו, ושלא לחלק בתפילת יוצר לא תקנו כך אלא במוסף, ויסיים קדיש שלם.
אין כאלהינו וכו', מי כאלהינו, נודה לאלהינו וכו', הרי אמ"ן בראש אזכרות ואתה בד' אזכרות הרי שתים עשרה אזכרות בברוך אתה אמן במקום י"ב ברכות שאנו מחסרים בתפלה בי"ט ושבת, ומאה ברכות יש לנו להשלים לפי יכולתינו במיני פירות.
מנחה, תהלה, ובא לציון שהיה לנו לומר משחרית כאשר ביארתי.
קדיש קצר, ואני תפלתי לך, אומות העולם אחרי אכלם ואחרי שתם אינם זוכרים מי בראם ומזמרים ומריעים לשמחתם, אבל אנחנו אחרי אשר אכלנו סעודה שלישית אין אנו שוכחים את בוראינו ובשעת מנחה שהיא עת רצון לפניו אנו מתפללים, דכשם שאנו עושין כמשפט עשה לנו כמשפט אב לבן והפוך מדת הדין למדת רחמים, וזהו אלהים ברוב חסדיך ענינו באמת ישעך, ענינו בישעך שהיא אמת וכדאמר דוד ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר ואני תפלתי וגו', יושבי שער משיחים בי ואומרי', דרך שותה שכר מנגן נגינות וזה אחרי אכלו ושתו הוא עומד ומתפלל.

ולפי שעזרא תיקן קריאת תורה במנחה מפני יושבי קרנות שאין עוסקין אלא במקח וממכר ולא עסקי באורייתא ועמד ותיקן קריאה זו להגן עליהם, ואנו אומרים ואני לפני קריאת התורה להודות ליוצרינו שלא עשנו כהם.

וביו"ט במנחה שאין בו קה"ת ולא סעודה שלישית לפי הנראה אין אנו אומ' אותו.

וקורין בתורה שלשה ויתחיל סדר השבוע הבא וקורא שם י' פסוקים לג' בני אדם לכל הפחו', כנגד עשרה בטלנים או כנגד עשרת הדברים.

ופ' עמלק דלית בה אלא ט' פסוקים שניא משום דפסיק סידר'.

ואותה פר' קורין אותה בשיני וחמישי, ובשבת הבא' חוזרי' ומתחילים אותה ומשלימים כל הסדר.

הקורא לא יפחות מג' פסוקים כנגד תורה ונביאים וכתובים וכנגד כהנים ולויים וישראלים, ולכך אין מתחילין בפרשה ואין משיירין פחות מג' פסוקים, ופ' ויחל והקרבתם ידועות ששם מתחילין לקרוא ואין לחוש שמא יאמרו הראשונים לא קרא אלא ב' פסוקים.

ופר' וביום השבת צריך להתחיל בה או לסיים ובאחרי הסיום לפי מאן עייל ושאיל.

ואינו אומר קדיש אחר הקריאה, כי יאמרנו בעמידה לפני התפילה שלא לחלק בתפילת המנחה כאשר ביארתי.

וגוללים התורה ובגללו אומר יהי רצון ויחזיר ס"ת למקומו ויאמר בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם י"י וגו' והקהל יענו הודו וכו' וירם וכו' קדי"ש קצ"ר ומתפלל בלחש ג' ראשונות ואתה אחד כו' ואנו ושבת מעידים ביוצרנו שהוא אחד שנא' כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני י"י מקדישכם, והוא ושבת מעידים בישראל שהוא גוי אחד בארץ ולכך קבעו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ויוצרנו ואנו מעידים על שבת שבו בחר שנא' ימים יוצרו ולא אחד בהם זהו השבת, כי לא נקרא בוי"ו וגם בכתיבתו יקרא בתמיה.

תפארת גדולה ועטרת ישועה בזכות שבת יושע שנ' בשובה ונחת תיושעון, אברהם יגל לפי שהאבות שמרו שבת נקבעו בה, באברהם כתיב וישמור משמרתי וגו' ששמר אפי' עירובי תבשילין, וכתי' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו זה יצחק, וביעקוב כתיב: ויחן את פני העיר נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרה ששמר יעקב את השבת, בראשית רבא, ואברהם שהיה אביו של יצחק שהיה צדיק שייך ביה גילה שנ' גיל יגיל אבי צדיק.

יצחק ירנן, מצינו באגדה, רננו צדיקים בי"י, בזמן שצדיקים רואין הקב"ה מיד או' שירה, שכן מצינו ביצחק כשנעקד וראה השמים פתוחים מיד אמר שירה, יעקב ובניו ינוחו בו כדאמ' ויחן את פני העיר.

שלש אחרונות.

צדקתך, וצדקתך (ו)צדקתך, לפי שנתנה תורה בשבת קבעו אלו פסוקים של צידוק הדין, בראשון יש י' תיבות כנגד י' הדברות, ובשני מ' אותיות ככנגד מ' יום שהיה משה בהר, ובשלהי ה' תיבות כנגד ה' חומשי תורה, והצדוק הדין אנו אומרים בשביל הנשמות שחוזרין לדינם למוצאי שבת, ואם ראש חדש למחרתו לא יאמרנו שאינם חוזרים לדינם שנ' והיה מדי חדש בחדשו וגו'.

והאומ' לפי שנפטר משה רבינו בשבת אנו אומרים לכבודו אי אפשר להיות, שהרי בז' באדר מת משה ובעשור לחדש הראשון עברו הירדן ובעשרים ושנים בו התחילו לסבב את יריחו, הכי איתא בסדר עולם, וכבשו יריחו בשבעה ימים ושבת היה, ואחרי שעשרים ושמנה בו היה שבת אם כן ראש חדש שלו היה יום א' וראש חדש אדר יום שבת, נמצא שז' בו לא היה שבת כי אם ו' בשבת, ועוד כתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, אלמא ביום שמת היה כותב אלמא לא מת בשבת.

וכל שבת שאומרי' בו הלל אין אומרים אותו ולא ידעתי הטעם אם לא משום זה היום עשה י"י נגילה וגו' ולא בעי לאדכורי שום עצב והכא כתיב משפטיך תהום רבה ואומר במדרש מאן דאת מחי את מדקדק.

קדי"ש של"ם.

ומותר להתעסק בו בתלמוד, שהרי מנהג בכל לומר מסכת אבות בקיץ ובחורף, ויש שנמנעים לומר משום כבוד משה רבינו ואו' שנפטר בשבת לעת ערב דכתיב מספר ימיך אמלא ואו' נשיא שמת כל מדרשין בטלים, ולא יאות עבדין, חדא שלא כך היה כאשר ביארתי, ועוד הא דאמ' נשיא שמת וכו' לא הוי אלא ביום קבורה וטוב לעסוק בתורה מלהיות יושב ודומם.

ומנהגינו שאין אנו שונין מסכת אבות אלא בקיץ ומנהג בורגויינא שאין שונים אלא בחורף, לא ידעתי טעם בדבר, ושמעתי כי דרך היה לאומרם ולפרשם כדי להשמיע אל העם והיו שוהין הרבה, ולכך בני צרפת לא היה להם פנאי בימי החורף, ובני ברגוניא היו מרבים בסעודות ג' בקיץ ולא היה להם פנאי לאומרם, ואף כי עתה אילו ואילו אומ' אותה במרוצה, מכל מקום (ו)לא הניחו מנהג אבותם, והאומרם תמיד זריז ונשכר.

והמנהג פרק לשבת וסימן התחלתן לבני צרפת נפ"ש ולפעם ראשונה לא הוצרכנו לשום סימן, כי שבת ראשונה אחר פסח מתחילין אותו ולבני ברגונייא וש"ת ולבלתי התגנות הסימן הסירותי אות של פעם ראשונה לכבודם.
קדי"ש קט"ן.
נר שכל אותם קדישים שאומרים קטנים לא נתקנו אלא לחנכן במצות דאי הוו חובה האיך מוציאין את הקהל, שכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחר ידי חובתו.
וסימ' פיר' אבות, משה רבינו עקביא בן זומא במאמר ר' מאיר, משה קבל תורה, שכל ישראל אינו מן המסכת הזאת אלא כדי להפיס דעת עמי הארץ מתחילין באותה בבא בכל פרק ופרק והוא ראשית פרק אחרון מסנהדרין.
רבי ר' אומר (הקדוש) שהיו קורין אותו רבינו הקדוש, עק(י)בן[י]א, בן זומא כך שמו, במאמר בעשרה מאמרות, ר' מאיר כשמו חס"ל.
מוצאי שבת או' והוא רחום, ברכו, ומיבעי ליה לאינש לאוגודי בברוך י"י כי היכי דניתציל מהיזיקא דההיא שבתא.
קריית שמע בברכותיה, ברוך י"י לעולם, יראו עינינו, קדי"ש קצ"ר, ומתפלל בלחש ואו' אתה חוננתנו באתה חונן, אם שכחו שם אומרו בשומע תפלה, ואם לא אמרו כלל אם יש לו כוס להבדיל עליו אין לחזור ולהתפלל אבל אם אין לו כוס צריך לחזור ולהתפלל.
קדי"ש קצ"ר.
ויהי נועם לברך מעשה ידינו לששת ימי המעשה ומעשה ידינו ולכך אין אנו אומרים אותו בהיות י"ט באותו שבוע שאסור במלאכה.
יושב בסתר עליון זהו שיר של פגעים, פירש טוב לאומרו להבדיל מעליו המזיקין, ולא נכתב בו זיי"ן לומר שהאומרו אינו צריך כל זיי"ן, ומשום שמחשיכין במוצאי שבת בבית הכנסת דלא ליתחזי שבת כמשאוי, נתקן לאומרו אחר ויהי נועם, לפי שהוא אחריו בתילים וסדר קדושה אחריה והכל בנעימה ובאריכות כדי להאריך מנוח על אותם שחוזרי' לדינם אחר סדר קדושה, כדאמרי' מוצאי שבת צועק מלאך המות הממונה על הרוחות חזרו לגיהנם למות שכבר השלימו ישראל את סדריהם, כללא דמילתא באומרו ויהי נועם נאמרים כולם ואם אין אומרי' אותו אין או' אותם ואו' אחר תפלתו קדיש שלם, ובעת אומרם לא יאמר' עד אחר סדר קדושה כדפרישׁ'.
ויתן לך לפי שמתחלת השבוע התקינו להתחיל פסוקים טובים לסימן טוב, ולא משום ניחוש כי לא נחש ביעקב.
קדי"ש קט"ן.

ויבדיל בביתו על הכוס אע"פ שהבדיל בתפלה, ונכון להבדיל מעומד לכבוד המלך שאנו מלוים ודרך לויה מעומד וקידוש נמי שהוא כמו שאנו יוצאים לפני המלך היה לנו לעשות מעומד מזה הטעם, אך לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה צריך לישב, דאי קאי ויתיב מחזי כחוכא ואיטלולא, ולכך חל י"ט להיות מוצאי שבת עבדינן ליה מיושב משום הקדוש די"ט.

ואסור לכבויי ולאדלוקי ולעשות שום מלאכה עד שיבדיל באחד מהם או יברך.

ב"א י"י אלהינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול, פסקתי.

והני נשי דנהיגין דלא למיעבד עבידתא באפוקי שבתא מקמי דתתפני סידרא מנהגא, לאחר דתתפני סידרא לא מנהגא.

נשל"ם סד"ר של שב"ת.

אילו ימי"ם שאי"ן נופלי"ן ע"ל פניה"ם.

כל ימי ניסן מוסיפין עליהם ערב פסח ומחרת הפסח שאין או' בהם למנצח, דערב הרגל כרגל וצפרא דרגלא כריגלא.

ומר"ח סיון עד ה' ימים אחר עצרת, לפי שהן תשלומין לחגיגת עצרת, ואמנ"ע היה או' ד' ימים אחר עצרת משום דכתי' אסרו חג בעבותים, הוסיפו על החג כדי אמירת קרבן שהוא ד' ימים, ומוסיפין עליהם ערבו ומנחתו שאין אומרים למנצח כאשר ביארתי.

חנוכה ופורים ויו' י"ד וט"ו באדר הראשון שהם אסורים בהספד ובתעני(ו)ת אבל במנחה של י"ד אין למנוע, הכי מוכיח שיטת ההלכה בפ"ק דמגילה ואין אומרי' למנצח, ושיר מזמור לאסף מנהג אין אומרי' אותו אך שמעתי מר' ה"ר ריב"ט כלל זה כל יום שאין בו מוסף או' בו שיר מזמור לאסף.

במנחה ערבי(ת) שבתות וימים טובים וראשי חדשים, יום חופה אחרי עשותה ושחרית שבא חתן לבית הכנסת ובשביל חתן אין מוסיפין בחול יותר מג' בקריאת התורה, ואע"ג שנעשה כרגל הני מילי בדברים שבגופו, כגון ז' ימי המשתה שנוהג במות אביו או אמו ואחר כך נוהג ז' ימי אבילות או לנגעו ולנגע כסותו כדא' במ"ק, אבל לציבור לא לעבור על תקנת חכמים שאמרו אין מוסיפין בחול, ואפשר אם קראו שלשה כבר החתן יקרא רביעי כמו ברגל וזהו בגופו אבל בחמישי לא, דיותר מרגל לא עבדינן ליה, דחול המועד קרוי רגל.

ויום שבוע הבן שהוא יום המילה, ויש מקומות שאו' בו למנצח משום דאית ביה ט' פסוקים כחדשי עיבורה של אשה, ויש מדרש ישגבך שם אלהי יעקב, למה הזכיר יעקב

יותר משאר אבותיו משום שהיו לו גילגולין וטילטולין יותר מן האבות ובכולם עזרו הבורא, כהדא מקשייתא דאמרין נשיא רחמנא דענית' להההיא מקישתא יעזור לך.
ויש מקומות שאין אומרים אותו משום דכתי' על המילה שש אנכי על אמרתך ולא שייך לאדכורי ביה צרה.
ואם יחול ביומי דעשרה ימי תשובה או דתעניתא ורגילים למימר בהן י"ג מדות, ודוי לא שבקינן ודכולי עלמא קרוי דלא מבטלינן רק והוא רחום ותחינות.
ספק התפלל ספק לא התפלל חוזר ומתפלל דאמ' ר' יוחנן ולואיי שיתפלל אדם בכל יום וכן בקריית שמע וברכת המזון שהם דאורייתא אבל בדרבנן אינו חוזר בתפילה אלא שאומ'.
היה מתפלל ונזכר שכבר התפלל פוסק מיד.
התפלל ומצא צואה או מימי רגלים בתוך ד' אמות חוזר לראש, וכל הבירה כד' אמות לר' אליעזר, ובירוש' עבדינן עובדא כוותיה ומעשה רב, ואולם בתלמוד יש אמר רבא אינה כד' אמות וקיימא לן כרבא דבתראה הוא, הלכך בתפילה לא תפשינן לא מאן דהדר משום ולוואיי שיתפלל אדם בכל יום, ולא מאן דלא הדר משום דקיימא לן כרבא, ודווקא בתפל' דאמר שהיא תועבה צריך לחזור משום שהיא במקום זבח וכתיב זבח רשעים תועבה, אבל בשאר ברכות לא צריך לחזור.
סדר ראש חדש.
ערבית יאמר יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמר וסיים ברכתו אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה, והא דאמרי' ימים שיש בהם מוסף כגון שבתות וימים טובים וראשי חדשים ערבית ושחרית ומנחה אומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו, מוקמינ' לה בליל שני של ר"ח של שני ימים שכבר מקודש הוא, ותוספו' פירש מה שפירשו אך כך אמר ריב"ט בתשובות.
שחרית כחול אך בעבודה אומר יעלה ויבא, ואם לא אמר, אם נזכר קודם שסיים ג' ברכות אחרונות, חוזר לעבודה בין יחיד בין שליח צבור כשמתפלל בלחש דבכך אין טורח לציבור, אבל אם סיים תפלתו שצריך שיחזור לראש(ון) יחיד חוזר אבל שליח צבור אינו חוזר בכל עת שעתיד לאומרו בתפלה אחרת מפני טורח ציבור.
ובראש חדש שני ימים ולא אמרו במנחה של יום ראשון לא בלחש ולא בקול נרא' דכיון דאין באותו יום תפלה אחר' שצריך לחזור אע"ג שעתיד לאומרו ערבית ושחרית ומנחה של יום שני, ועוד דאם לא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים נמצא דשייכי זה בזה, אפי' הכי צריך לחזור שלא לחלק במנחה ראש חדש שאינו אלא יום אחד.

והאידנא שכל אחד ואחד מתפלל לעצמו אם שליח צבור אמרו בלחש אינו צריך לחזור כלל לא לראש ולא לעבודה שאינו חוזר ומתפלל אלא משום קדושה וכן נר' ממשיב הרוח ומוריד הגשם ומשאילה (אך שאלה ותן טל ומטר), או שמא אין לאומרו שמאחר שאין צריך לחזור אם אמרו הוי הפסקה [ו]יכול לאומרו בלא חזרה בשומע תפילה, ואם לא אמרו שם אין צריך לחזור.

קדי"ש של"ם, ומוציא ספר תורה וקורין בסדר פנחס בפר' תמידין ד', הראשון מתחיל וידבר וקורא ג' פסוקים וידבר, צו, ואמרת, והשני דולג ואו' ואמרת, את הכבש (ה)אחד, ועשירית האיפה, השלישי עולת תמיד, ונסכו, ואת הכבש השני, וביום השבת, עולת שבת, ומשום דאין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים פן יחשבו היוצאים שהאחד סיים הפר' ולא עוד ודין בב' פסוקים ולכך או' וביום השבת, [ו]כשם שאין משיירין כך אין מתחילין בפר' בפחות מג' פסוקים פן יאמרו הנכנסים זה לא קרא אלא מתחיל הפר' ודיו בב' פסוקים אלא סמכו אמאן דמעייל ושאיל, הואיל דלא איפשר בלא אחד מהם ועוד טוב שהרביעי שבא בשביל ראש חדש יתחיל ובראשי חדשיכם, ומסיים הפרשה, קדי"ש קצ"ר, וגוללין ספר תורה ואין או' יהי רצון ביום שקורין בו הלל, תהלה, ביום שקוראין בו הלל אין או' למנצח משום דכתיב ביום צרה וקרינן ביה זה היום עשה י"י נגילה ונשמחה בו.

ובא לציון.

יש מקומות שאו' תהלה בעוד שגוללים ויש שאומ' אותו מעומד, קדי"ש קצ"ר.

מוסף, ראשי חדשים, מתפלל בלחש ואחר כך בקול משום קדושה, קדי"ש של"ם, עלינו לשבח.

מנחה, תהלה, קדי"ש קצ"ר, מתפלל בלחש ואומ' יעלה ויבא ויחזור בהגבהת קול משום קדושה, קדי"ש של"ם, חל ר"ח שני ימים כזה כן זה, ואם חל בשבת אינו מזכיר שבת ביעלה ויבא שהרי לקח חלקו, וזה אינו בא אלא בשביל ר"ח.

ובספר תורה קורין בראשון בסדר היום והשביעי קורא סדר ראש חדש ומתחיל וידבר, ויש מקומות שאין קורין אלא ובראשי חדשיכם ואין הדין עמהם, והוכחה במגילה פר' בני העיר דאמרי' לרב דאמ' קרי' בפרשת שקלים בצו את בני ישראל מאי שנא ראש חדש אדר שחל להיות בשבת משאר ראש' חדשים ולדבריהם שני ושני.

מוסף אתה יצרת, מזכיר קרבנות שבת ואחר ראש חדש וחותם מקדש השבת ישראל וראשי חדשים.

וזה סד"ר תפילו"ת ימי"ם טובי"ם וקריאת"ם.

פסח ערבית קריית שמע בברכותי' וכולל מעריב בכל ברכה וברכה כאשר פייטו הקדמונים, והא דאמר' בפ"ק דברכות מקום שאמרו להאריך אין רשאי לקצר, לקצר אין רשאי להאריך הני מילי לקבע האריכות והקוצר ולפי שעה אין לחוש, ור"ח אמר דלא קאי מקום (שנהגו) שאמרו אלא אברכת פירות ומצות וברכת זימון נברך שאכלנו משלו והכי איתא בהדייא בתוספתא.

יש חזנים שמנגנים לעשות פלא ואומרים פיוטים ואחר או' זה צור ישעינו, הרי שמדלגין ומקצרין מלכותו, על כן יש לומר עד לפני משה.

ופרוס, ואומ' בלחש אלא מועדי י"י וגו' קדי"ש קצ"ר, ומתפלל ג' ראשונות, אתה בחרתנו, יעלה ויבא, והשיאנו, וחותם מקדש ישראל והזמנים, ג' אחרונות, קדי"ש של"ם, עלינו לשבח וכו' והולכים לביתם.

שחרית סדר ברכות פסוקי דזמרה כמו בשבת, רק שלא יאמר מזמור שיר ליום השבת אלא יתחיל בטוב להודות, וטעמ' דהלל הגדול כאשר ביארתי בסדר שבת.

נשמת, קדי"ש קצ"ר, ברכו, אור ישע, יוצר דחול, קריית שמע וברכה של אחריה ומתפלל בלחש כמו בערבית ויחזור ויתפלל בקול רם בשביל קדושה ויאמר נקדישך כמו בשבת וגו', הלל, קדיש שלם, ויוציא ב' ספרי תורות, באחד קורין ארבעה בסד' בא פר' משכו וקחו עד מארץ מצרים על צבאותם.

והחמישי בסדר פנחס פ' ובחדש הראשון, קדי"ש קצ"ר.

והמפטיר יחזור ויקרא באותה פרשה ויפטיר ביהושע מן ויאמר יהושע עד ויהי שמעו בכל הארץ, תהלה, ועומד למוסף, קדיש קצר, ומתפלל בלחש ואינו אומר משיב הרוח ומוריד הגשם, כדאיתא הראשון מזכיר והשני אינו מזכיר, ושני חזנים היו להם אחד לתפלת שחרית ואחד לתפלת מוסף.

ג' ראשונות, אתה בחרתנו, מפני חטאינו, ומתחיל בקרבנות מן ובחדש הראשון, ג' אחרונות, קדיש שלם, אין כאלהינו, קדיש [של] קטן.

מנחה, תהילה, ובא לציון קדיש קצר, ג' ראשונות כשחרית בלחש ובקול רם משום קדושה, קדיש שלם.

ערבית כליל ראשון, אך אחרי כל תפילתו יתחיל לברך על ספירת העומר ומעומד שכל מעשה העומר מעומד, ועוד כתיב מהחל חרמש בקמה ודרשי' אל תיקרי בקמה אלא בקומה ומצוה למימני יומי ולמימני שבועי עד שבועות, ואמ' מר יהודאי גאון שאם לא מנה הלילה ראשונה שוב לא ימנה משום דכתי' תמימות, ואינו מיושב כל כך מה בין לילה ראשונה לשאר הלילות שהוא אומר שאם שכח למנות בהם שמונה בשחר בלא

ברכה שמצותיה בלילה, וה"ג פי' דמנו שחרית בברכה וההיא דמגילה קשייא עלייהו דאמ' דמצותה כל הלילה עד שתעלה עמוד השחר ואם כן היכי מברכי בלא עת מצותה. יום שיני כיום ראשון, אך שביום ראשון הראשון מזכיר גשם והשיני אינו מזכיר גשם, ויום שיני הראשון נמי אינו מזכיר שכיון שפסק שוב אינו אומרו.

גומר הלל כלו ומוציא ב' ס"ת, באחד קורין ד' בפר' אמור בשור או כשב או עז עד וידבר משה את מועדי וגו' והחמישי קורא כדאתמול ואו' קדיש קצר ומפטיר קורא כדאתמול ומפטיר במלכים וישלח המלך עד ואחריו לא קם כמהו, תהלה, ועומד למוסף, קדי"ש קצ"ר, ומתפלל בלחש ובקול כדאתמול.

מנחה כדאתמול.

ליל חול המועד או' והוא רחום, ברכו ומתפלל י"ח ברכות ומבדיל בתפילה במוצאי שבת ואינו או' ויהי נועם כאשר ביארתי, קדי"ש של"ם.

שחרית ברכות ופסוקי דזמרה כבחול, רק מזמור לתודה לא יאמר שלא הייתה תודה קריבה בפסח מפני חמץ שבה, גם בערב פסח לא יאמרנו שלא היתה תודה קריבה בו, לפי שאין מביאין קדשים לבית הפסול שהתודה נאכלת לשני ימים ולילה אחד ובערב הפסח אין לו זמן לאכלה [כי אם] עד ארבע שעות, ומורי הרב רבי יחיאל היה מתחיל בזה ובזה בהריעו לי"י כל הארץ.

יוצר תפלה של חול, רק בעבודה אומר יעלה ויבא וקורא הלל ויברך לקרוא וכן כל הששה ימים ואינו גומר הלל לפי שאין חלוקין בקרבנותיהם שבכולם אומר במוסף והקרבתם וכן בקריאת התורה הרביעי מתחיל והקרבתם ויסיים הפרשה.

קדי"ש של"ם, ומוציא ב' ספרי תורה, באחד (ו)קורין (ג') בסדר בא פרש' קדש לי כל בכור וקורין ג' ומסיימים כל הסדר, והרביעי קורא בשני והקרבתם.

קדי"ש קצ"ר, תהלה, ובא לציון, קדי"ש קצ"ר, מוסף בלחש ובקול, ג' ראשונות, אתה בחרתנו, ומפני חטאינו, והקרבתם ולא יאמר וביום השביעי (נתפלל) [בתפלה] (וביום השביעי) שמה שאנו אומר' אותו בתורה אינו אלא לפי שאין משיירין בפר' פחות מג' פסוקים, כאשר פי' לעיל.

קדיש שלם.

עלינ"ו לשב"ח.

כל ימי חול המועד יתפלל כיום זה וכן יקרא בספר תורה השיני, ובס"ת ראשון ישנה, שהרי ביום ראשון של חול המועד קורין ג' גברי בקדש לי כל בכור כאשר פי', וביום שני של חול המועד יקראו ג' בסדר משפטים פרש' אם כסף תלוה את עמי עד לא תבשל

גדי בחלב אמו, יום ג' קורין ג' בפסול לך עד לא תבשל גדי בחלב אמו, יום רביעי קורין ג' בסדר בהעלותך פר' במדבר סיני בשנה השנית עד לגר ולאזרח הארץ, ובכולן קורא הרביעי בסדר פנחס פרשת פסח ומתחילין בוהקרבתם כאשר ביארתי, וקדי"ש קצ"ר אחר הקריאה, ואם שכח לקרוא קרבנות מוסף חוזר וקורא וכן בתפלה אם לא אמר חוזר אבל אם לא אמר אלא כמו שכתבת עלינו בתורתך אינו חוזר.

בשביעי של פסח ומחרתו יתפלל כשני ימים טובים הראשונים אך שיתחיל והקרבתם בחובת היום, וכן בקריאת ס"ת השני יקרא האחרון והמפטיר (קורא) בוהקרבתם ובס"ת ראשון קורין ד' גברי בויהי בשלח פרעה עד כי אני י"י רופאיך ומתרגם לפרסם הנס.

קדיש קצר אחר הקריאה, ומפטיר בשמואל מוידבר דוד עד סוף השירה ומתרגם, לפי שהשירה מדברת ביציאת מצרים דכתי' עם עקש ופתלתל זה פרעה ולכך צריך לומר כל השירה.

ביום השמיני קורין ד' בסדר ראה פרשה כל הבכור עד סוף סידרא, ומפטיר בישעיה בעוד היום בנוב לעמוד עד צהלי ורני יושבת ציון.

וסימן מסדר הפרשיות מש"ך תור"א קד"ש בכספ"א פס"ל במדבר"א של"ח בוכר"א.

ואם חל פסח בג' בשבת נמצא שקריא' פסול לך אירעה בשבת של חול המועד מוסיף מן ראה אתה אומר אלי כדי להקרות בו ששה, ועוד דאמר ר' חנן בר רבא שבת של חול המועד בין בניסן בין בתשרי קרינן ראה אתה אומר אלי, ולכך אף כשחל פסח בחמשי בשבת קורין בשבת ראה אתה אומר אלי שהי' פסל לך וברביעי חוזר לסדרו, ואו' קדיש שלם.

חס"ל סד"ר תפל"ה של פס"ח.

שבועות תפלת יוצר ומוסף כמו לפסח אך שמזכיר שבועות ובמוסף יאמר וביום הביכורים, כך לשני הימים, וגומר הלל ומוציא ב' ספרי תורות, יום ראשון קורין בסדר יתרו פרשה בחדש השלישי עד סוף הסדר ומתרגם מפני חיבוב התורה, והחמשי והמפטיר יקראו בס"ת השני' וביום הביכורים, בין החמישי למפטיר קדי"ש קצ"ר, ויפטיר ביחזקאל ויהי בשלשים שנה עד ברוך כבוד יי ממקומו ומתרגם ואחר תפלתו יאמר היום תאמצנו, וכן ביום שני, ומוציאין ב' ספרי תורות, בראשון קורין ד' בסדר ראה פרשה כל הבכור, והחמישי והמפטיר כדאתמול, ויפטיר בתרי עשר תפלה לחבקוק הנביא עד למנצח בנגינותי ומתרגם, ובין החמישי למפטיר קדיש קצר.

חסל סדר תפלה של שבועות.

תשעה באב יום שלפניו מקדימים לתפלת המנחה קודם סעודה המפסקת ואין נופלים על פניהם ואוכלים מבעוד יום ולא יאכלו בשר ולא ישתו יין באותה סעודה ולא ב' תבשילין, ונרא' דאפי' דברים הנאכלים כמו שהן חיין, אם מערבין בהן עירובי תבשילין חשיב שני תבשילין, דהא אמר בירושלמי פ"ק דע"ז כל דבר הנאכל כמו שהוא חי אע"פ שאין בו משום בישולי גוים סומך עליו משום עירובי תבשילין, ובביצה פרק יום טוב אמר בדגים קטנים מלוחים שצלאן גוי סומך עליהם משום ע"ת אע"ג דנאכלין חיין.
ואם שם שני מינין בקדירה אחת בשביל כך לא מקרי תבשיל אחד, דלא אשכחנא בשום מקום שאם אכל חצי זית חלב וחצי זית נותר בתמחוי אחד שהוא חייב, אלמא לא מצרף קדירה אף לחומרא, ועוד דגרמא ובישולא הם ב' תבשילין לעניין פסח וכן דג וביצה שעליו אע"ג דנתבשלו יחד, אבל מין אחד בשני תמחויין, פי' צלי ומבושל.
מיקרי ב' תבשילים לר' יהושוע דאמר תמחויין מחלקים בכריתות פי' אמרו לו שנים, וירא שמים יוציא ידי כולם.
העריב אסור להושיט אפי' אצבעו קטנה במים משום תענוג, וטוב לשרות מפה במים ומנגבה קצת.
ואני הכותב קבלתי מרבותי כי זה אינו כי אם לזכרון בעלמא שאסור ברחיצה כי אם יצטרך לרחוץ לא יצא באותה רחיצה וביום הכיפור אסור לעשות כן פן יבא לידי סחיטה, כך פי' התוס' ס"פ מקום שנהגו.
ערבית אומר בתפלה נחם, קדיש שלם, איכה ישבה, ואתה קדוש, וגם במוצאי שבת לא יאמר ויהי נועם כי אם ואתה קדוש, ואין אומ' ויתן לך ולא פטום הקטורת, ואסור ליתן שלום איש לאחיו כדין אבילים.
למחר מתפלל כשאר תעניות רק שאומר נחם וקרינן בסדר ואתחנן פרש' כי תוליד בנים ובני בנים והשלישי מפטיר בירמיה אסוף אסיפם.
ויש שקורין אותו במקומו שלא למעט בכבודו ויש שקורין אותו על בדי הארון ומשנים מקומו כמו לתענית ציבור שהיו קורין אותה ברחבה, תהלה ולמנצח ובא לציון, קדי"ש של"ם.
מנחה קרין ויחל ומפטיר דרשו כבשאר תעניות ואו' נחם בבונה ירושלים וכן שחרית, ויש שאין אומ' אותו אלא במנחה בלבד.
ושבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס לפניו, ולאחריו מותר, ואם חל בערב שבת, כמו בזמן שמקדשין על פי הראייה, מותר בחמישי מפני כבוד השבת ומתענה ומשלים כר' יוסי, והאידנא לא חייל בערב שבת, ויש שמקילין בט' באב מחצות

ואילך, ולא יאות עבדין דהא לייט אביי אמאן דמיקיל אפי' לכבוד שבת פר' בתר' דתענית, חל להיות באחד בשבת במוצאי שבת מברך על האור בלא כוס ובמוצאי ט' באב מבדיל על הכוס ברכת הבדלה לחוד שאין מברכי' על האור אלא במוצאי שבת ובמוצאי יום הכיפורים כאשר נבאר בע"ה.

ושבת שהוא ערב ט' באב או שחל בו ט' באב דמדחינן ליה עד חד בשבא מעלה על שולחנו כסעודת שלמה המלך בשעתו, חסלת סדר ט' באב.

במוצאי שבת שלפני ראש השנה מנהג לבא לבית הכנסת טרם עלות עמוד השחר ואומרי' פסוקי דרחמי וסליחות ומתוודים, קדיש שלם, ככה עושים עד יום כיפור רק בב' ימים של ר"ה.

ראש השנה ערבית זכרנו, אתה בחרתנו, יעלה ויבא, אלהינו ואלהי אבותינו מלוך, ואינו אומר והשיאנו משום ברכת מועדיך, דר"ה אינו מועד.

כי אתה אלהים אמת ודברך מלכינו אמת וקיים לעד, כי אתה אלהים אמת שנא' וי"י אלהים אמת, כשם שאתה אמת כך הדין שיהיה דברך אמת שנא' לעולם י"י דברך ניצב ואמונתך לדור ודור, פסיקתא כשדן הקב"ה את אדם הראשון, שיתף מידת הרחמים למידת הדין שנא' ויאמר י"י אלהים הן האדם, והתנה לו שכן ידין את בניו במידת הרחמים, וזהו שאמר דוד לעולם י"י, פירוש לעולם תהיה מידת הרחמים כי דברך ניצב ואמ' ואמונתך לדור ודור וכן התנית לאדם הראשון, ולכך אנו מתפללים רחמינו וצדקינו במשפט כי עליך לעשות כן, זהו כי אתה אלהים אמת.

ולפי שזהו תפלה לא היה אמנ"ע אומ' לא בברכות של הפטורה ולא בקדוש שאינם אלא הודאה וכן היה קדושו:

אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו ותתן לנו י"י אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה זכרון תרועה באהבה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים זכרון תרועה באהבה וברצון הנחלתנו ב"א י"י מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון וזמן וכן בליל שני.

שחרית ברכות פסוקי דזמרה כמו לשבת, לבד מזמור שיר ליום השבת, אך יתחיל בטוב להודות נשמת, קדי"ש קצ"ר.

קריית שמע בברכותיה ומתפלל בלחש ובקול לומר קדושה, ואין אומר הלל דאמ' ר' אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין אנו אומרים שירה בראש השנה וביום הכיפורים, אמר להם אי אפשר מלך מלכי המלכים יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה.

קדי"ש של"ם, ומוציא ב' ספרי תורה, בראשון קורא בסדר וירא פרשת וי"י פקד את שרה עד והאלהים ניסה [את] אברהם, והחמישי והמפטיר קורין בסדר פנחס פרש' ובחדש השביעי, מפטיר בשמואל ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו.
קדי"ש קצ"ר בין מסיים למפטיר, ותוקעים שלשים קולות, ויש שעושין תרועה מתוך שברים, כלומר בנשימה אחת, מפני שהכל נקרא תרועה, ויש שעושין בב' נשימות ואו' שאין דרך לעשות גניחה וילילה בנשימה אחת, לכך אין תופסין לא זה ולא זה.
ומברכים על תקיעה וזמ"ן וזמן של לילה לא יפטרנו שהוא דרבנן וזה דאורייתא, תהלה, קדי"ש קצ"ר.
מוסף ומתפלל בלחש ג' ראשונות כמו בשחרית, אתה בחרתנו, מפני חטאינו, קרבנות היום, ואומר עולת החדש ומנחתה, ויאמר שני שעירים לכפר, האחד בשביל ראש חדש והאחד בשביל היום ששעיר של ראש חדש היה קרב בראשונה, דאמרי' בזבחים פרק כל התדיר מוספי ראש חדש קודמים (אל) למוספי ראש השנה, ובסכה פ' החליל וליתני ראש השנה שחל להיות בשבת דאיכא תלתא מוספים, ובתוספתא דשבועות שלשים וששה שעירים קריבים לישראל בכל שנה ושנה שנים עשרה דראשי חדשים, אלמא קחשיב אותו של ראש השנה.
מלכיות, זכרונות ושופרות, ג' דתורה, ג' דכתובים, ג' דנביאים, ומסיים בשל תורה משום דדור קדים לנביאים, אקדמינן פסוקי דכתובים לפסוקי דנביאי.
ומה שאנו אומרים בזכרונות ושופרות פסוק האחרון של תורה סמוך לחתימה מה שאין כן במלכיות, היינו משום שהם מעין חתימה ממש אבל שמע אין נזכר ביה מלך בהדייא כך משמע מרבי' חיים כהן.
ובשלשתן תוקעין בסיום הברכה קשר"ק, תדע כי דרך החזן היה לתקוע אחר הברכה ואי תקע קשר"ק קש"ק קר"ק אי אפשר בלא הפסקה בתפילתו דמשום ספיקא עבדינן להו אבל אי לא תקנו אלא קשר"ק היה יכול דלא להפסיק, וטוב להיות בספק הפסקה מלהיות בודאי הפסקה, שאני אומר שלכך תקנו לתקוע ל' קולות מיושב כדי לצאת ולא ליתי לידי הפסקה בוודאי.
ומעומד נמי תקעינן כדי לערבב השטן שהוא מלאך המות, כי בשמעו קול השופר יחשוב שהוא לקבץ גליות דכתיב ביה ובלע המות לנצח, שלש אחרונות, היום תאמצנו, קדי"ש של"ם, אין כאלהינו, קדיש לקטן, עלינו לשבח.
יום שני כיום ראשון, רק בקריאת התורה מוציאין ב' ספרי תורות, בראשון קורין ד' בסדר וירא פרש' ויהי אחרי הדברים וג' והאלהים ניסה את אברהם עד סוף סידרא, והחמישי

כדאתמול, קדיש קצר, ומפטיר קורא שם ויפטיר בירמיה כה אמר י"י מצא חן במדבר עד רחם ארחמנו נאם י"י.
יום כיפור ערבית קודם סעודה מתפלל מנחה מבעוד יום גדול ומתפללי' ווידוי אחר התפלה, ווידוי זוטא ולא ווידוי רבא, ושליח ציבור מתפלל בלחש ויודה אחר התפלה כיחיד, אך בהתפללו בקול רם לא יתוודה, דלא תקנו ווידוי (לתוך תפלה) לשליח ציבור אלא בתוך תפילה.
סעודה וצריך להפסיק מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקדש.
ערבית יורד שליח ציבור זקן ורגיל ואו' כל נדרי ג' פעמים להתיר נדרים שבין אדם לקונו בשביל כל שגגות שנעשו בנדרים ובשבועות ובשאר איסורין משנה שעברה, כדאמ' ר' עקיבא יום הכיפורים אין צריך לפרט מעשיו וכן יאמר כל נדרי ואיסרי וקונמי ואקדיש' ושבועי דנדרנא ודאישתבענא ודאחרימנא ודאקדישנא ודאסרנא על נפשנא מיום כיפור שעבר עד יום כפור הבא עלינו לטובה, כולה' דאיחרטנא בהון, פי' אנו מתחרטין בהם, כולהון יהון שרן שביתין שביקין בטילין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין נדרנא לא נדרי ואסרנא לא אסרי וחרמנא לא חרמי ודאקנימנא לא קונמי ושבועתנא לא שבוע' וחשובין כחרס הנשבר שאין לו תקנה ככתוב ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' וטוב ויפה שאותו שליח ציבור אם יש בידו שום ספק שבועה ונדר שיתירו לו שלשה אנשים טרם רדתו לפני התיבה ויהא זכאי דלא כל כמיניה להתיר לו נדריו דאמ' כל נדרים הוא מיפר חוץ משל עצמו.
זהו סדר קדמון, ורבינו עזריאל זקנינו נ"ע וכל זרעו מחזיקים אותו, ולכך או' אותו ג' פעמים כמו מותר לך ג' פעמים, ואמת שר"ת היגיהו שהקש' עליו ואמר, איך יותרו נדרים בלא מומחה או ג' הדיוטות ועוד מי התיר נדרי החזן, ולא קשי' שמאחר שאנו מורידים שליח ציבור זקן ורגיל הוא כמו מומחה ומספק נדריו יכול לעשות כאשר אמרתי, ולסדר ר"ת שהגיה מיום הכפורים זה עד יום כיפור הבא עלינו לטובה ואמר שאין אנו אומ' אותו משום התרת נדרים שעברו אלא משום תנאי נדר מנדרים שעתידין לנדור בשנה הבאה, כי ההיא דאמרינן הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויתנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלין, עליו יש כמה קושיות, חדא שלא היה לנו לפרסם הדבר, דאמר' בנדרים פרק ארבעה נדרים ההוא דבעא למידרשיה בפירק' אמרו ליה תנא סתומי קסתים ליה ואת בעי' למידרשיה בפירקא, ועוד בתנאי לא שייך חרטה ומהו דאיחרטנא בהון, ועוד למה אנו אומ' אותו ג' פעמים, ועוד מהו ונסלח, ואמת שר"ת היה דוחה קצת מהן.

ואמנ"ע במקומו היו תופסין סדר הקדמון ומנהג אבותינו נ"ע, ופעם אחת ראיתי שירד חזן אחד לפני התיבה וחפץ לומר סדרו של ר"ת וגער בו אמנ"ע.
זמן, מעריב כיום טוב, תפילה ג' ראשונות וג' אחרונות ותפלת היום באמצע ומתוודה אחר תפילתו ומתחיל בפסוקי דרחמי, אל יתחיל בשומע תפילה שכבר באנו עדיין אלא בית יעקב לכו ונלכה באור י"י ואו' י"ג סליחות כדי לומר כל מדה ומדה י"ג פעמים.
זכרונו"ת, חטא נ"ו, וידוי זוטא, אתה מבין, וידוי רבה, משיח צדקך, דניאל, עזרא, אל רחום שמך בנו נקרא שמך וכו', קדיש של"ם, עלינו לשבח.
ואם חל בשבת אחר תפילתו יאמר ויכולו ומגן אבות וחותם כדרך שבת ותו לא, כרבא שאמר שאלמלא שבת אין שליח ציבור (אומר ברכה אחת מעין ז') יורד לפני התיבה ערבית ואע"ג דבנעילה שאינה באה אלא משום יום כיפור מזכירין' שבת, היינו טעמא דיום שנתחייב בד' תפילות ויש לנו להזכיר בכולן שבת ויום הכיפורים אבל בברכה אחת מעין שבע ליכא חיובא דמשום סכנה איתקנא כדי להמתין בעלי מלאכה שהם באים לבית הכנסת בשבת ומתאחרים לבא כאשר ביארתי, וכיון דאינה חיובה לא מזכרינן בה שום יום טוב, קדי"ש של"ם, במ"ה מדליקי"ן, קדיש [של] קטן.
שחרית נוטל ידיו כדרכו דהוו מלוכלכות או משום שיבתא, ואין נכון לשרות מפה דלא ליתי לידי סחיטה.
ברכות פסוקי דזמרה כשבת, לבד פסוק ראשון של מזמור שיר ליום השבת שלא יאמר אם לא יהיה שבת.
קדיש קצר, קריית שמע בבירכותיה, ואין נכון להאריך בתפלה יותר כדי שיתחיל תפילת מוסף קודם שש שעות בטרם יגיע זמן המנחה פן יצטרך להתפלל מנחה קודם מוסף ולכן יש מקומות שאין או' לא יוצר ולא זולת כדי לקצר וכדי שלא לאחר קריית שמע מעונתה, ומתפלל בלחש כמו למעריב ואומ' בקול רם קדושה, כי מקדישך, האוחז, רהיטי', ובכן תן פחדך עד לפני י"י תטהרו, ומתחיל בארך אפים אתה, פסוקי דרחמי, סליחות, י"ג מדות, זכרונות, וידוי זוטא, אתה מבין, וידוי רבא, כי אנחנו עמך וקדשנו, רצה ומודים, ברכת כהנים, שים שלום, אבינו מלכנו, ואו' קדיש שלם, ובשבת אינו אומר אבינו מלכנו הטעם שר' עקיבא אומרו תחילה בתענית צבור ואין גוזרין תענית ציבור בשבת.
ומוציא ב' ספרי תורות כאחד קורין ה' בסדר אחרי מות עד והיתה להם לחוקת עולם, ואם שבת הוא קורין בו ו' ובאחד קורא חד בסדר פנחס פר' ובעשור לחדש השביעי ומפטיר בישעיה סולו סולו ומזכירין המתים לברכה ופוסקין צדקה ברבים.

תהל"ה, ואם שבת הוא יאמ' יקום פורקן לפני תהלה, מוסף בלחש ובקול רם, קדושה, כי מקדישיך, האוחז, רהיטין, ובכן תן פחדך, אתה בחרתנו, מפני חטאינו, עלינו לשבח, היה עם פיפיות, אתן תהלה, אתה כוננת, ויום טוב היה עושה, אשרי עין ראתה כל אלה, יש מקצרין ויש מאריכין, מוחל לעונותינו עד תטהרו, אל ארך אפים אתה, פסוקי דרחמי וסליחות עד י"ג, זכרונות, וידוי זוטא, אתה מבין, וידוי רבה, ודוד עבדך, ומאהבתך, כי אנחנו עמך, וקדשינו, (שים שלום) רצה ומודים, ברכת כהנים ושים שלום, ואתם הדבק(ר)קים, קדי"ש של"ם, מנחה מוציא ספר תורה וקורין בו ג' בפ' אחרי ומפטיר מן המניין ואינו אומר קדיש עד עומדו לתפילת המנחה ואין אומ' תהלה עד לאחר תפילת המנחה כדי להפסיק בינה ובין הנעילה, שבעלילה זו אתה פותח בנעילה אבל למנחה אין צריך עלילה לפתוח בה שאוחז ספר תורה בידו ודיו, וכמו הפלגת יוצר למוסף כן הפלגת מוסף ממנחה.

והמפטיר בנביאים במנחה צריך לברך שש כמו ליוצר, כאן וכאן אל יחתום מוחל וסולח, כי מה טיבה של סליחה אצל ספר תורה ונביאים.

ואם שבת מזכירו בחתימתו מידי דהויא אחנוכה ואמוספין דהלכה כר' יהושוע המצריך להזכיר של שבת בנעילה דיום הוא שנתחייב בד' תפילות.

ועומד לתפלת המנחה כמו ליוצר ואחר בקול ואינו אומר קרובות אם רוצה לקצר ויאמר אבות וגבורות ימלוך י"י לעולם, ואתה קדוש, אל נא, אתה הוא, נקדישך ונעריצך, קדושה, וחיות בוערות אם ירצה או אחד קדוש, כי מקדישיך, האוחז, תתנם לחרפה, ויאתיו כל לעבדיך, ובכן תן פחדך, אתה בחרתנו, יעלה ויבא, מחול לעונותינו עד תטהרו אל ארך אפים אתה, פסוקי דרחמי וסליחות עד י"ג, זכרונות, וידוי זוטא, אתה מבין, וידוי רבה, ומאהבתך, כי אנחנו עמך וקדשינו, רצה ומודים, שים שלום, ואין במנחה זו ברכת כהנים לפי שאנו מתפללים אותה בעוד היום גדול ובכל יומא איכא שכרות בההיא שעתא וגזרינן הא אטו הא כר' יוסי דאמר נעילה יש בה נשיאות כפים מנחה אין בה נשיאות כפים וטעמא כדפרי', אבל בשאר תעניות של ציבור דמצלינן מנחה סמוך לשקיעת החמה כנעילה דמיא דיש בה נשיאות כפים, אבינו מלכנו, ובשבת אין אומרים אותו, קדיש שלם.

נעילה, תהלה וסדר קדושה ובא לציון קדי"ש קצ"ר, ומתפלל בלחש כמו ליוצר, אלא שבמקום כתיבה יאמר חתימה ובמקום אתה יודע יאמר אתה נותן, ואחר בקול בלא קרובה אם עת לקצר, ויאמר אבות וגבורות, ימלוך י"י לעולם, ואתה קדוש, אל נא, אתה הוא, כתר יתנו לך כמו למוסף וכן קדושת מוסף, כי מקדישיך, האוחז, ובכן תן פחדך,

אתה בחרתנו, יעלה ויבא, מחול לעונותינו עד תטהרו, עלינו לשבח, היה עם פיפיות, אוחילה לאל אחלה, אל ארך אפים אתה, פסוקי דרחמי וסליחות עד י"ג, זכרונות, וידוי זוטא, אתה נותן, מיכה עבדך וקדשינו, רצה ומודים, ברכת כהנים, שים שלום, כי בי ירבו ימיך, קדיש שלם, ותוקע קשר"ק זכר ליובל ויאמר י"י הוא האלהים ז' פעמים כנגד ז' רקיעים ששכינה עולה במקומה.

נשלמו הד' תפלות של יום כפור.

ערבית והוא רחום ומתפלל כמו בחול אלא שמבדיל בחונן הדעת, קדיש שלם, אין כאלהינו, ואם מוצאי שבת הוא יאמר ויתן לך, קדיש של קטן, ואחר מוסף אומר אין כאלהינו וקדיש של קטן, והולכים לאכול בשמחה לחמם ויבדילו על הכוס ומברך על האש כמו במוצאי שבתות ועל ששבת ולא על אור היוצא מן העצים ומן האבנים אבל במוצאי שבת מברכין על זה ועל זה הואיל ותחילת ברייתו הוא.

נשלם סדר תפלת יום כפור.

סדר תפלת סכות.

סכות ערבית, קריית שמע בבירכותיה, קדיש קצר, ג' ראשונות וג' אחרונות וקידוש היום באמצע, קדי"ש של"ם, ואם שבת הוא אומר קודם קדיש ויכולו וברכה אחת מעין שבע וחותם מקדש השבת כדפרי' לעיל, וכן בכל ימים טובים.

שחרית ברכות פסוקי דזמרה ומזמורים של שבת, ויתחיל בטוב להודות במזמור שיר ליום השבת, ולפני כל אלה יברך על לולבו על נטילת לולב וזמן (ו)אם לא ברכו על עשייתו ויטלנו בכל עת התפללו ומשום חיבוב מצוה ואם יקרא בתורה יניחנו לפי שצריך לאחוז ספר תורה בימין בשעת קריאה ואחר ברכתו בנטלו צריך לנענע בהולכה ובהבאה ג' פעמים זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד וראיה יש בירושלמי, וכן בכל הניענועים שבששה מקומות צריך לנענע, בברכה ובהודו שבתחלת הפרק ובהודו שבסוף הפרק שנים, לפי שכופלין אותו וכן באנא י"י הושיעה נא שנים, אבל בהצליחה נא אין מנענעים לפי שאינו אלא סוף פסוק של הושיעה נא, ואנו מחלקין אותן לפי ששנים אמרוהו.

וברכת הלולב מעומד וכן ברכת ציצית דילפינ' לכם לכם מעומר ובעומר כתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור ואמרי' קרי ביה בקומה ובכולהו כתיב לכם, בעומר כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת, ובציצית כתי' והיה לכם לציצית, בלולב כתי' ולקחתם לכם ביום הראשון.

לולבו צריך שיהא כולו שלו ביום הראשון שנ' ולקחתם לכם ביום הראשון לכם משלכם, וב' ימים הראשונים דין אחד להם מכאן ואילך יוצא אף בשאול.

נחזור לסדר התפלה.
קריית שמע בבירכותיה, יתפלל בלחש ובקול רם, נקדישך, וגומר הלל וכל ימי החג גומרין אותו משום שחולקין בקרבנותיהם.
קדיש שלם, ומוציאין ב' ספרי תורות, באחד קורין בסדר אמור פר' שור או כשב או עז עד וידבר משה את מועדי י"י וגו' ובאחד קורין החמשי בסדר פנחס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי עד סוף הפרשה, המפטיר קורא כמו החמישי ומפטיר בזכריה הנה יום בא על שם מגפת החום שתהיה בגוים בחג הסוכות, תהלה, ואם שבת הוא לפני תהלה יאמר יקום פורקן, ויחזיר התורה למקומה, קדיש קצר.
מוסף בלחש ובקול רם, כתר יתנו לך, ואחר שים שלום יאמר כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים.
הושענה בהיקף ובלולב ובעומד כדי לרצות על המים תחת ניסוך המים שהיה כל שבעה, ובשבת אין מקיפין לפי שאין בו לולב כך פרש"י.
קדיש שלם, אין כאלהינו, קדיש קטן, וכמשפט יום ראשון יעשה ביום שני הן בתפילה הן בקריאה, אך המפטיר יפטיר במלכים ויקהלו אל המלך שלמה.
ליל חול המועד אומ' והוא רחום ומבדיל בתפלה במוצאי שבת ועל הכוס, ולא על האור אם לא יהיה מוצאי שבת.
שחרית ברכות ופסוקי דזמרה כמו בחול, קדי"ש קצ"ר, קריית שמע בבירכותי', תפלה בלחש ובקול, ובעבודה יאמר יעלה ויבא, הלל, קדיש שלם, ומוציא (ב') ספר תורה, כהן קורא ביום השני ולוי ביום השלישי וישראל ביום הרביעי והרביעי שבא בשביל היום קורא כל (הפסוק) הספק ביום השני וביום השלישי, וכן בכל הימים השלישי קורא משל מחרת, אך בשביעי של ערבה שאין נכון שיקרא השלישי ביום השמיני שהוא יום טוב, יקרא הראשון ביום החמישי והשני ביום הששי והשלישי ביום השביעי והרביעי יקרא הספק ביום הששי וביום השביעי, גם אם או' השלישי ביום השמיני אין מחזי' אותו דלא קפדינן אלא ארביעי שבא בשביל היום שיקרא חובת היום, וכן מצינו בראש חדש שהשלישי קורא וביום השבת ולא קפדינן כיון שהרביעי הבא בשבילו קורא ובראשי חדשיכם וזהו סדר של מחזור מויטרי.
ושני הסדרים נפלאו ממני, הראשון מפני שינוי קריאת הימים, והשני שאין נכון לקרוא ביום השביעי שהוא חול ביום השמיני שהוא קדש, וגם להם היה קשה כמו כן, וראייה דראש חדש לא בינותי, חדא דלא אפשר, ועוד משום דאין בהן כדי קריאה לא הקפידו בה, דמשום האי טעמא לא חשו בה חכמים לתקן בשבת קריאה בחובת היום כמו ביום

טוב, לכך נראה סדר אב"י העזר"י שביום ראשון של חול המועד כהן קורא ביום השני ולוי ביום השלישי, ישראל ביום השני, רביעי ביום השני וביום השלישי, וכה תעשה כל הימים ויכלת עמוד.

בשבת של חול המועד יקראו ששה בסד' כי תשא בפ' ראה אתה אומר אלי והשביעי בחובת היום וכן המפטיר ויפטיר ביחזקאל והיה ביום ההוא ביום בא גוג.

שביעי של ערבה שחרית אומ' פסוקי דזמרה כמו בשבת, גם יאמר מזמור אך יתחיל בטוב להודות כדפי' לעיל.

ונשמת, קדי"ש קצ"ר, וקריית שמע בבירכותיה, ומתפלל בלחש ובקול, וקדושה דחול, ובהולכת ספר תורה יאמר על הכל.

ובמוסף יאמר כתר וקדושה רבה, כך עמא דבר.

ומקיפין ז' פעמים בלולב וערבה, אין כאלהינו, קדיש של קטן.

שמיני עצרת לא יזכיר חג, דאע"ג דאיקרי רגל בפני עצמו, חג לא איקרי, וכן אומר את יום השמיני עצרת הזה, ובאתה בחרתנו יאמר ותתן לנו י"י אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום שמיני העצרת הזה ולא יאמר חג דלא מקרי חג, וכן בקדוש' דכסא, אבל בשביעי של פסח צריך להזכיר חגים, דכולי פסחא חד הוא ואיקרי חג המצות, ובמסכת סופרים יש שאין להזכיר חגים דלא איקרי חג ולא נראה לי.

וסדר תפלתו כימים הראשונים אך בקריאת ספר תורה ראשון יקראו בסדר ראה ד' גברי בפר' עשר תעשר עד סוף סידרא והחמישי יקרא בספר תורה שני ביום השמיני עצרת וכן המפטיר יפטיר במלכים ויהי ככלות שלמה ובמוסף מזכיר בגבורות גשמים משיב הרוח ומוריד הגשם ולא יפסיק עד פסח במוסף יום ראשון, ויום ששים לתקופת תשרי ישאל ותן טל ומטר ויום תקופה מתחיל ויש שחולקין בין שנפלה בעוד רוב יום לבא ובין נפלה לאחר רוב יום, ויום ששים כלאחר ששים, ולא יפסיק עד פסח.

שמחת תורה כסדר שמיני עצרת, אך שלפני הוצאת תורה יאמר אתה הראת, ובהגיעו לבעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך יפתחו שערי הארון, ובהחזיקו הספר תורה יאמר ידידי אל עדת לאומו וכו' (טעם) בטרם עלותו אל הבימה, וקורא בראשון וזאת הברכה ובספר תורה שני בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות, ובספר תורה שלישי ביום השמיני עצרת וכן מפטיר, ויפטיר במלכים ויעמד שלמה, הכי אמרינן במגילה, לפי שכל הסדר שעשה שלמה בכלותו בית המקדש היה בסוכות ראוי להפטיר בו בסוכות, אך בחומשים שלנו נרמז ויהי אחרי מות משה בספר יהושע, לפי שקם אחרי משה וזכרנו

את משה בזאת הברכה, ולא יתכן, שיש לנו להפטיר בדוגמא מאי דסליק מיניה, ויש שאומרי' ג' פסוקים מיהושע ואחר ויעמד שלמה, וטוב לאחוז מזה ומזה.
חסל סדר תפלה של סכות, הא לך סדר הפטרו' מפנחס והלאה עד סכות דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש דברי ירמיהו, שמעו דבר י"י, חזון ישעיה ונחמו, ותאמר, עניה סוערה, אנכי, רני עקרה, קומי אורי, שובה, דרשו, שוש אשיש.
שבת שלפני ראש השנה מפטירי' שובה ובשבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים יאמר דרשו, דאמרינן בהמצאו אילו עשרת ימי תשובה, ואם יש שבת בין יום הכיפורים לסכות קורין האזינו ומפטירין שוש אשיש משום דכתיב לך אכול בשמחה לחמך, ואם אין שבת ביניהם יאמרוה במקום דרשו, ודרשו הלא היא בצום גדליה, ויש שמפטירין וידבר דוד עד מגדול ישועות ואין מדלגי' ממנה כלום וכן נוהגים באשכנז, שירה לשירה, וכשמפטירין שובה הם מתחילין ספר יואל ומפטירי' עד סוף הסדר ולא יבושו עמי לעולם, ועניה סוערה מתחילין אחריה דרשו עד אשר לא יכרת, לפי שאין בה אלא י"ב פסוקים.
ולכך תקנו' כסדר הזה שאומ' לעני מחזר על הפתחים למחר אתה מלך אינו מאמין שנאמ' ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, לפיכך אמ' בתחילה לא עזבתיך ואחר [כך] נחמה על ידי הנביאים ואחר כך הוא בעצמו אנוכי אנוכי הוא, ואחר כך פוסק לה טובות וגדולה, רני, קומי שוש ויש שאומ' לפני ראש השנה שוש אשיש משום דכתיב.
[ו]מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ שבוטח בהקב"ה ואינו מתפחד אף מן הדין לבלתי הפסיק בנחמא, דהכי איתא בפסיקתא תלת דפורענותא ושב דנחמתא ותרתי דתיובתא.
ודרשו בין ראש השנה ליום הכיפורים כדאמ', ושובה בין יום הכיפורים לסוכות שיפה תשובה בין לפני גמר דין בין לאחר גמר דין, ובאין שבת ביניהן אומ' שובה בין ר"ה ליום כפור, ודרשו הלא היא בצום גדליה.
וארבעה אנשים שייך להפטיר בסדר תזריע וטהרת נעמן לסדר מצורע, טהרה לטהרה, וכן התשפוט לסדר קדושים שכל התועבות שהוזהרו בסדר קדושים נמנו בהתשפוט וכן פרש"י ביחזקאל, יש כשחולקין הסדרים חולקים ותכל מפקודי, ואין צריך לחלק מטות ממסעי והולך סימן סדר הפטרות מפנחס, ויש שאין חולקין ותכל וחולק' מסעי ומתחיל הסדר ממטות.
ולפנחס מפטירין במלכים ויד י"י היתה אל אליהו וישנס מתניו עד וישרתהו, קנאי לקנאי.
חסל סדר הפטרות.

סדר חנוכה, בהודאה מזכיר על הנסים וגומר הלל כל הימים, קדי"ש קצ"ר מבלעדי ראש חדש שיאמ' קדי"ש של"ם לפי שיש בו מוסף, וקריאת התורה, יום ראשו' כהן קורא בתחילת החינוך ויהי ביום כלות משה, לוי חצי נחשון, ישראל משלימו, שמתוך שהוא יום ראשון וזה נשיא ראשון יקראו בו, בשני חצי נתנאל יקרא כהן, ולוי משלימו כדי שיקראו רוב משלשה בפרש' היום, והשלישי יקרא אליאב כולו ולא (יפסיק) הפסיד כאדם שקורא בתורה, וכן בכל יום יקראו השנים בפרשת היום והשלישי יעבור ויקרא הנשיא של מחרת, ביום השמיני כהן ולוי בגמליאל וישראל עומד באבידן בן גדעוני, והולך וקורא כל הנשיאים, ומסיים כל הסדר, ומוסיף בהעלותך עד כן עשה המנורה, להשלים אודות החינוך ולמלאות עסק הנירות בשלהי חנוכה.

ואחר כל הקריאות או' קדיש קצר, ואין אומר' למנצח, ושיר מזמור לאסף במקומות יש אומרים תיקון מחזור דויטרי' ואומרי' אותו, ו[מ]מורי הר"ר יב"ט שמעתי שכל יום שאין בו מוסף (אין) או' בו שי לאסף.

ומה ראו לקרות בחנוכה בפרשת חנוכת המזבח, לפי שנגמרה מלאכת המשכן בכסליו, כדאיתא בתנחומ' א"ר שמואל בר נחמני לג' חדשים נגמרה מלאכת המשכן, תשרי מרחשון כסליו, (ופסקינא) ופסיקתא במדרש ותשלם כל המלאכה, מאוד עמקו מחשבותיך, אמר ר' חנינ(ה) [א] בכ"ה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן והיה מקופל עד אחד בניסן שהקימו משה וכל הימים שהיה מקופל היו ישראל מתלוננים על משה לאמר למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו והיה הקב"ה מחשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק בא' ניסן והוקם [ולא] לימל' אדם עוד אחר משה ומכל מקום לא הפסיד כסליו שבו נגמרה המלאכה זהו ותשלם אמר הקב"ה עלי לשלם מה שילם לו חנוכת בית חשמונאי וסימן הוא בידינו חנוכה חן בכ"ה בכסליו מצאו חנינה ועוד יש במזמור שיר חנוכת הבית לדוד, שבע חנוכות הן, חנוכת בריאתו של עולם שנאמ' ויכולו, אין ויכולו אלא חנוכה, כד"א ותכל כל עבודת המשכן, חנוכת משה ויהי ביום כלות משה, חנוכת המזבח זאת חנוכת המזבח, חנוכת בית ראשון מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, חנוכת בית שני וחנוכת חומות ירושלים וחנוכת של בית חשמונאי של עכשיו, וחנוכת העולם הבא שאף היא בחניכות שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה, נמצא אתה אומר שהושוו כל החניכות זו לזו, וחנוכה שלנו נרמז לחנוכת של מדבר לכך נאה פרשה כולה להיות נקראת בתוכה.

ומזכירין של חנוכה במוספין בשבת ובר"ח, יום הוא שנתחייב בארבע תפילות.

שבת של חנוכה מוציאין ב' ספרי תורות, באחד קורין בסדר היום והשביעי בשל חנוכה בנשיא הנכון ליום וכן המפטיר, ומפטיר בזכריה רני ושמחי, חלו בחנוכה ב' שבתות בראשון מפטיר בזכריה, שניה בנרות שלמה.

ראש חדש טבת מוציאין ב' תורות, באחד קורין בראש חדש ואחד בחנוכה נשיא הנכון ליום, ואם חל בשבת מוציאין ג' ס"ת, בראשון קורין ה' בסדר היום, בשני קורין הששי דר"ח דהוא תדיר מחנוכה וקדים ומתחיל וידבר וראיה ממגילה כאשר ביארתי בסדר, בשלישי קורין השביעי בסדר חנוכה וכן המפטיר מפטיר בזכריה (בנרות שלמה ויעש חירם והכי איתא בראש חדש אדר שחל להיות בשבת שמוציאין ג' ס"ת בראשון קורין ה' בסדר היום, ובשני הששי בשל ראש חדש דהוא תדיר מפרשת שקלים והשביעי מכי תשא ומפטיר בשקלים ביהוידע בענין שקראו בו.

בכל סדרים ימים טובים ור"ח שחלים בשבת ובחול הסדורים במחזור דויטרי לא קרי בחובת היום רק המפטיר, ונ"ל שטוב ויפה שהקורא הבא בשביל היום, כגון חמישי בימים טובים וששי ביום הכפורים יש לו לקרו' בחובת היום וכן בשבת השביעי בחובת היום שלא לחלק בקריאה, ולא משום שפעמים שקטן מפטיר וקורא חובת היום ליכא למיחש, שהרי קטן משלים אף סכום הז' בשבת.

פרשת שקלים, לעולם שבת שלפני ר"ח אדר מוציאי' ב' ס"ת, באחד קורין ו' בסדר היום, והשביעי בכי תשא פר' שקלים וכן המפטיר, ומפטיר במלכים בן שבע שנים יהואש במלכו, ואם יחול ר"ח בשבת בארתי משפטו, ואם יחול בכי תשא עצמה קורין בכי תשא והשביעי חוזר וקורא עד ועשית כיור נחושת לשם שקלים, דתניא חל להיות בכי תשא עצמה קורא אותה וכופלין אותה וכן מפטיר, ובלא ר"ח נמי מוציאין ב' ס"ת בראשון קורין בכי תשא ואחר בשני קורא מראש כי תשא עד ועשית כיור נחושת וכן מפטיר, לפי שאין גוללין ס"ת בציבור צריך ב' ס"ת ואעפ"י שהכל בסדר אחד.

פרשת זכור, לעולם שבת שלפני פורים מוציאין ב' ס"ת וקורין בסדר השבוע והשביעי בשני בסדר כי תצא פר' זכור את אשר עשה וכו' וכן מפטיר, ומפטיר בנביא שמואל פקדתי.

פורים ערבית והוא רחום וברכו, קריית שמע בברכותיה, קדיש קצר, ומתפלל י"ח ברכות ומזכיר על הנסים, קדיש שלם, וקורא המגילה ומברך לפניה ג' ברכות וסימן מנ"ח מקרא מגילה, נסים, שהחיינו, ולאחריה מברך האל הרב ריבינו כו' קדיש שלם בלא תתקבל, פטום הקטורת, קדיש של קטן, ואם מוצאי שבת הוא אחר הברכה של מקרא מגילה יתחיל ויהי נועם וסדר קדו' כמו בכל השנה.

שחרית מתפלל י"ח ברכות ועל הנסים בהודאה, קדיש קצר, ומוציאין ס"ת וקורין ג' בסדר בשלח פר' ויבא עמלק, קדיש קצר, וקורא המגילה בכל ברכותיה, שאף בשחר יאמר זמן ויחזיר ס"ת למקומו ופותח בתהלה ובא לציון, קדיש שלם, עלינו לשבח.
פרשת פרה אדומה קורין בסדר היום והשביעי קורא בסדר חקת פר' הראשונה הולה עד תטמא עד הערב.
ומוציא ב' ס"ת.
וכן המפטיר יקרא בסדר חקת, ומפטיר ביחזקאל בראשון באחד לחדש תקח פר.
פרשת החדש לעול' קודם שבת שלפני ר"ח ניסן ומוציא ב' ס"ת וקורין ו' בסדר היום והז' בסדר בא פר' החדש הזה לכם עד כל מחמצת כו' תאכלו מצות וכ' המפטיר, ומפטיר ביחזקאל כה אמר י"י אלהי' בראשון באחד לחדש, ויום שני של ר"ח לא יבא באג"ה כדי שלא יבא ניסן בד"ו אלא ר"ח אדר יבא בזבד"ו וסימן הפסקות זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו, פי' חל בז' יפסיקו בט"ו, חל בב' יפסיקו בו' בו חל בד' יפסיקו בד' בו, חל בו' יפסיקו בב' בו ובי"ו בו.
ספר כתבתיהו צרפתיהו:
דעת עבודת אל עשיתיהו:
מה יעבוד גבר לעושהו:
[בעם] כמשפטו ומעשהו:
ירוץ ויקרא בו יבינהו:
לעמוד לשרת אל בוראהו:
על כי לא[ל] מחכים פתאים הוא:
מחכים לעיני כל קראתיהו:
נתן שמו נקרא ואבי הוא:
לביא אשר צרפו ועשהו: